

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

FILIP GREGOR

LEGIONÁŘ, UČITEL

A PŘEROVSKÝ STAROSTA RICHARD KLEIBER

(1891–1941)

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Ema Šimková, Ph.D.

Olomouc 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Legionář, učitel a přerovský starosta Richard Kleiber (1891–1941)*“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a uvedl všechny prameny a literaturu do seznamu použitých pramenů a literatury.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

Velice děkuji mé vedoucí práce Mgr. Emě Šimkové Ph.D. za konzultace a poskytnutí mnoha cenných rad během zpracování mého tématu. Poděkování patří také PhDr. Karlu Podolskému z Vlastivědného muzea v Olomouci a zaměstnancům muzea Komenského v Přerově Mgr. Heleně Kovářové a Mgr. Markétě Strakové Ph.D. Na závěr děkuji zaměstnancům Státního okresního archivu v Přerově za ochotu a pomoc při mém výzkumu a své rodině za její podporu.

Obsah

Úvod.....	5
Prameny a literatura.....	7
Prameny.....	7
Literatura	9
1. Období 1891–1920.....	12
1.1 Dětství a učitelská léta (1891–1914).....	12
1.2 Činnost v rakousko-uherské armádě a ruských legiích (1914–1920)	13
1.2.1 Dobožováno a návrat domů (1918–1920).....	17
2. Situace po roce 1920.....	19
2.1 Změny v osobním a profesním životě (1920–1924).....	19
2.1.1 Komplikace s datem vstupu do legií a její řešení (1922).....	20
3. Kapitola z dějin přerovské radnice (1918–1938).....	22
3.1 Město Přerov a jeho obecní samospráva (1918–1931).....	22
3.2 Starosta Richard Kleiber (1931).....	28
3.2.1 Význam funkce starosty a realizace vytyčených cílů (1931–1938)	33
3.2.2 Středomoravská výstava (1936).....	37
4. Závěr života (1938–1941).....	41
Závěr.....	44
Seznam pramenů a literatury	46
Abstract.....	51
Přílohy	52
Anotace.....	66

Úvod

„Vzorný, svědomitý a neúnavný pracovník uhlazeného vystupování, ovládající dokonale anglický jazyk, ve svém oboru úplně samostatně pracující.“¹ Těmito slovy charakterizoval podplukovník Žák svého bývalého podřízeného Richarda Kleibera v Kvalifikační listině v roce 1920. Byly to právě tyto vlastnosti a schopnosti spolu s neutuchající aktivitou v řadě spolků, které v roce 1931 přivedly bývalého legionáře Richarda Kleibera do křesla starosty města Přerova a o pět let později na post definitivního ředitele zdejší Slaměnickovy chlapecké měšťanské školy. Ačkoli se jednalo v mnoha ohledech o významnou osobnost, která pro Přerov vykonala spoustu záslužné práce, nebyly její životní osudy kromě několika článků a dvou medailonků (viz níže) dosud podrobněji zpracovány.

Proto je záměrem práce hlouběji zmapovat životní osudy legionáře, učitele a významného přerovského starosty Richarda Kleibera. Nově získané informace nám poskytnou ucelený obraz této regionální osobnosti. Dále se budeme snažit potvrdit hypotézu o jeho zásluhách, které měl na rozvoji města (nejenom v oblasti stavební činnosti) v období výkonu funkce starosty. To vše dáme do souvislosti s problémy, které město řešilo před jeho nástupem do funkce. Co se týče metodologie, bude využita metoda individuální biografie, která zkoumá životní osudy jedinců v jejich všestranných souvislostech, a metoda přímá, kdy na základě studia pramenů hledáme odpověď na otázku „Kdo to byl?“

Přerov na počátku třicátých let potřeboval schopného starostu, který by rozuměl věcem obecní samosprávy a dokázal hájit zájmy města.² Takového člověka našli obecní zastupitelé právě v Richardu Kleiberovi. Byl si vědom dlouhotrvajících problémů města, na které společně s radou a zastupitelstvem reagoval. Ačkoli je Přerov spíše spojován se jmény Jana Blahoslava, Jana Amose Komenského či Františka Slaměníka, tedy pedagogů, kteří zavedli nové poznatky do výuky, je dobré nezapomínat na ty, kteří z pozic svých funkcí, ať už se jednalo

¹ Vojenský ústřední archiv–Vojenský historický archiv Praha (dále jako VÚA–VHA Praha), fond Kvalifikační listiny, *Richard Kleiber*.

² LAPÁČEK, Jiří: *Starostové města Přerova 1850–1939*. (Dále jako LAPÁČEK, J.: *Starostové města Přerova*). In: Týž: *Přerov. Povídání o městě*. Díl 1. Přerov 2000, s. 46.

o členy zastupitelstva, rady, nebo v tomto případě starostu, čestně a svědomitě plnili své povinnosti bez závažných politických prohrašků, čímž zajistili (alespoň do konce první republiky) určitou stabilitu a řád ve městě. Úřad starosty Kleiber vykonával do ledna 1938, kdy musel ze zdravotních důvodů odstoupit.

Nejvhodnější formou zpracování tohoto tématu je chronologický postup. Samotný text je rozdělen do čtyř hlavních kapitol a reflektuje koncepci legionář, učitel, starosta. První kapitola se věnuje období 1891–1918 a zaměřuje se na dětství, školní léta, vstup Richarda Kleibera do rakousko-uherské armády a jeho činnost v československých legiích v Rusku. Návratem domů 18. lodním transportem tato kapitola končí. Druhá zachycuje situaci po roce 1920, kdy se oženil a vstoupil do Československé sociálně demokratické strany dělnické, roku následujícímu, kdy vystoupil z církve a nastoupil na místo učitele v Přerově, i roku 1922, kdy řešil s likvidačním úřadem zahraničních vojsk při Ministerstvu národní obrany problémy, které se týkaly data vstupu do legií. Ve třetí kapitole se snažíme nastínit situaci, v níž se nacházela přerovská obecní samospráva před a po vstupu Richarda Kleibera do úřadu starosty. Stranou nezůstane ani vliv státní správy na obecní samosprávu. Kromě toho připomeneme jednu z úspěšných akcí, Středomoravskou výstavu v roce 1936, o jejíž hladký průběh se společně s ostatními členy výboru postaral. Výstava byla spolu s dalšími dlouhodobějšími projekty důkazem, že navzdory poválečné krizi a řadě omezujících státních nařízení bylo město Přerov schopno se úspěšně rozvíjet. Závěr zakončíme popisem zdravotních problémů, se kterými se potýkal od druhé poloviny třicátých let do roku 1941, kdy na jejich následky zemřel.

Prameny a literatura

Prameny

Na počátku své badatelské práce jsem se nejprve soustředil na podchycení, shromáždění a následné zpracování dostupných pramenů a literatury, které jsem v průběhu výzkumu podrobil kritickému zhodnocení. Stanovil jsem si základní teze výzkumu a dílčí otázky, které vyplynuly ze studia pramenů, a nakonec vyvodil závěry práce.

Základním zdrojem informací je osobní fond³ Richarda Kleibera, uložený v přerovském muzeu (dále jako MKP). Kromě několika fotografických dokumentů, vysvědčení, služebního výkazu nebo knih a časopisů s legionářskou tematikou obsahuje zásadní texty článků, z nichž jmenujme *Pro spravedlivý rozvoj Přerova*,⁴ který hodnotí stav města v roce 1931, a dále také *Zhodnocení díla rezignujícího starosty R. Kleibera náměstkem starosty Vojtěchem Tšponem*.⁵ Jiným velmi přínosným materiálem je čtyřstránkový dokument s názvem *Životopis R. Kleibera od jeho syna Miloše*, sepsaný dne 18. srpna 1976.⁶ Autor v něm chronologicky zaznamenává životní osudy svého otce. Rovněž nebyl opomenut *Osobní spis učitele Richarda Kleibera*, nacházející se v Zemském archivu v Opavě, pobočka Státní okresní archiv Přerov (dále jako SOkA Přerov), který dokumentuje jeho učitelskou profesi v letech 1910–1941.⁷ Stručný výtah o projednávaných návrzích, volbách nebo obecním rozpočtu poskytují knihy *Zápisů ze schůzí městského zastupitelstva*, uložené v SOkA Přerov.⁸ Cenným materiálem, bohužel

³ Muzeum Komenského Přerov (dále jako MKP), fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1.

⁴ KLEIBER, Richard: *Pro spravedlivý rozvoj Přerova* (dále jako KLEIBER, R.: *Pro spravedlivý rozvoj*). Obzor, č. 291, 20. 12. 1931, s. 1–3. Z dalších článků jmenujme např. TÝŽ: *Proslov starosty města R. Kleibera při odevzdání mostu Legií občanstvu města Přerova* (dále jako KLEIBER, R.: *Proslov při odevzdání mostu Legií*). Obzor, č. 149, 2. 7. 1933, s. 4.

⁵ TŠPON, Vojtěch: *Náměstek starosty V. Tšpon zhodnotil dílo rezignujícího starosty R. Kleibera* (dále jako TŠPON, V.: *V. Tšpon zhodnotil dílo rezignujícího starosty*). Obzor, č. 56, 8. 3. 1938, s. 1.; MACHOVEC, Jan: *Dobojováno* (dále jako MACHOVEC, J.: *Dobojováno*). Obzor, č. 79, 5. 4. 1941, s. 2.

⁶ MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Životopis R. Kleibera od jeho syna Miloše – 4 rkp. listy*.

⁷ Zemský archiv Opava, Státní okresní archiv Přerov (dále jako SOkA Přerov), fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, *Osobní spis Richarda Kleibera*.

⁸ SOkA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů ze schůzí městského zastupitelstva 1916–1920; 1920–1926; 1926–1934; 1934–1938* (dále jako *Knihy zápisů a příslušný rok*).

nedochovaným pro léta 1932–1947, je *Kronika města*.⁹ Sice nezachytíme události období 1932–1938, ale volbu starosty města v roce 1931 ano.

Základní archiválie, které zachycují Kleiberovu činnost v rakousko-uherské armádě (od 25. srpna 1914 do zajetí 4. dubna 1915) a čs. legiích v Rusku (od 21. července 1917 do 23. dubna 1920), poskytuje Vojenský ústřední archiv–Vojenský historický archiv v Praze (dále jako VÚA–VHA Praha). Jedná se o *legionářskou kartu, poslužný list legionáře, potvrzení o přiznání statutu legionáře podle zákona 462/1919 Sb. z. a n., kmenový list a kvalifikační listinu*. Dokumenty pomohly ke zmapování jeho kroků v armádě, stejně jako nasazení ve štábu 1. čs. Husitské divize¹⁰ či po návratu z Ruska do pěšího pluku č. 36.

Kromě funkce starosty zastával Kleiber místo odborného učitele na měšťanské dívčí škole Karolíny Světlé¹¹ a Slaměnickově chlapecké měšťanské škole.¹² Informace ze školních kronik přispěly k doplnění poznatků o této osobnosti.

Pro pochopení činnosti obecní samosprávy v Přerově je zdrojem informací, kromě knih zápisů ze schůzí zastupitelstva a rady,¹³ denní tisk. Hlavním deníkem byl přerovský *Obzor*, spjatý s Národně demokratickou stranou. Kromě něho vycházíme i z deníků jiných politických stran. S tímto typem pramene je však zapotřebí pracovat opatrně, reflektovat politické názory vydavatele, a konfrontovat s dalšími zdroji, z nichž jmenujme dva tištěné prameny. Jedná se o *Dvacet let samosprávy města Přerova*,¹⁴ který shrnuje základní informace z knih Zápisů ze schůzí městského zastupitelstva (období 1913–1933), druhým pak *Přerov: Přerovsko-Kojetínsko*,¹⁵ mapující činnost města od počátků do roku 1933.

⁹ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kronika města č. 4 (zápisy pro období 1. 5. – 31. 12. 1931)*.

¹⁰ O 1. čs. Husitské divizi viz LANGER, František: *Pamětní kniha 1. československého střeleckého pluku Jana Husí*. Praha 1920.

¹¹ SOKA Přerov, fond Měšťanská škola dívčí Karolíny Světlé Přerov, inv. č. 1, *Kronika 1919–1939*, nefoliováno (zápis k roku 1921/1922, 1935/1936).

¹² SOKA Přerov, fond Měšťanská škola Slaměnickova Přerov, inv. č. 1, *Kronika Slaměnickovy měšťanské školy z let 1884–1939*, nefoliováno (zápis k roku 1935/1936).

¹³ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Zápisy z jednání městské rady 1931–1934 a 1935–1939*.

¹⁴ PRCHAL, Ladislav: *Dvacet let samosprávy města Přerova*. Přerov 1933.

¹⁵ JELÍNEK, Bedřich – KOVAŘÍK, Josef – KRAŤOCH, Jan (ed.): *Přerov: Přerovsko-Kojetínsko*. Brno 1933.

Neměli bychom opomenout, že Richard Kleiber byl rovněž členem řady místních organizací, do kterých buď vstoupil sám, nebo do nich byl jmenován v době výkonu funkce starosty. Nebylo ovšem možné prostudovat spisy všech, jednak proto, že se pro konkrétní období nedochovaly (např. Československá obec legionářská¹⁶), nebo jsou neúplné (např. sociálně demokratická strana Přerov¹⁷), proto byl alespoň do přílohy zařazen seznam dohledaných.

Literatura

Práce, která by celá dokumentovala život této osobnosti, nebyla doposud napsána. Proto lze alespoň upozornit na dva medailonky v knihách. Jedná se o publikaci *Ivanovice na Hané. Z historie k současnosti*¹⁸ a dále knihu *Přerov – Povídání o městě*.¹⁹ V nich můžeme najít základní životopisné údaje, pracovní působiště, mimopracovní činnost nebo výsledky, kterých dosáhl ve funkci starosty.²⁰ Kromě výše zmíněných bylo v nedávné době publikováno také několik článků. Z nejstarších jmenujme *Richard Kleiber, starosta města Přerova v letech 1931–1938*²¹ a stručný biogram sestavený Věrou Fišmistrovou při příležitosti sedmdesátého výročí Kleiberova úmrtí.²² Naopak nejnovější zpracovala Jarmila

¹⁶ Jednotu Kleiber vedl od roku 1924. Nařízením říšského protektora ze dne 25. srpna 1939 byla rozpuštěna a její spisový materiál z let 1920–1939 zabaven a nenavrácen. LAPÁČEK, Jiří: *Československá obec legionářská – místní jednota Přerov (1915) 1920–1949. Inventář*. Přerov 2005, s. 4, 7.

¹⁷ V SOKA Přerov jsou sice dochovány archiválie Československé sociálně demokratické strany dělnické – místní organizace Přerov, ovšem jsou nepřístupné a pouze pro období 1945–1948. SOKA Přerov, fond Československá strana sociálně demokratická – místní organizace Přerov (1945–1948), nezpracováno. Viz *Archivní fondy a sbírky v České republice*. In: <<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?stranka=1&id=2271040102109#2271040102109>> [cit. 26-04-2017].

¹⁸ PALÁSEK, Emil: *Richard Kleiber (1891–1941)*. In: TÝŽ: *Ivanovice na Hané. Z historie k současnosti*. Ivanovice na Hané 1998, s. 223–225.

¹⁹ LAPÁČEK, J.: *Starostové města Přerova*, s. 46–48.

²⁰ Na druhou stranu zde nenajdeme jména jeho rodičů, pouze informaci, že byl synem soustružníka se dřevem. Tamtéž, s. 46. Tento fakt neuvádí ani Emil Palásek, ani Jarmila Klímová.

²¹ LAPÁČEK, Jiří: *Starostové města Přerova. Richard Kleiber, starosta města Přerova v letech 1931–1938* (dále jako LAPÁČEK, J.: *Richard Kleiber, starosta města Přerova*). Přerovské echo, č. 12, prosinec 1995, s. 10.

²² FIŠMISTROVÁ, Věra: *Kalendárium. Stručné biogramy regionálních osobností – Richard Kleiber*. Přerovské listy, č. 4, duben 2011, s. 8.

Klímová. Nese název *Starosta Richard Kleiber: zajatec v Rusku i ředitel školy*.²³ Zmíňme také článek z pera Jiřího Lapáčka *Richard Kleiber, starosta, který položil základní kámen ke stavbě nové sokolovny*.²⁴ Název uvedeného článku sice naznačuje, že by se měl obsah textu týkat stavby nové sokolovny a položení jejího základního kamene, ve skutečnosti ovšem zachycuje Kleiberovy životní osudy a přináší hodnocení jeho činnosti.

K problematice čs. legií v Rusku jmenujme například *Československá legie v Rusku 1914–1920*²⁵ nebo *Rodáci a občané okresu Přerov v československé legionářské armádě v letech 1914–1920*,²⁶ ve kterém mimo jiné sestavili Petra Martínková spolu s Jiřím Lapáčkem jmenný seznam občanů obcí přerovského okresu zapojených do čs. legionářské armády.²⁷ Rovněž nebyla opomenuta práce Victora Miroslava Fice.²⁸

Jelikož přerovská obecní samospráva období první republiky není dostatečně zpracována, poskytuje alespoň základní přehled dílo *Dějiny města Přerova v datech*²⁹ a nepublikovaná diplomová práce *Naděje a prohry Přerova v meziválečném období*.³⁰ Dále pro pochopení vývoje obecní samosprávy je přínosnou prací *Organizace československého státu v meziválečném období (1918–1938)*,³¹ protože zaznamenává klíčové právní předpisy a novely pro samosprávu zemskou,

²³ KLÍMOVÁ, Jarmila: *Starosta Richard Kleiber: zajatec v Rusku i ředitel školy* (dále jako KLÍMOVÁ, J.: *Starosta Richard Kleiber*). Nové Přerovsko, č. 14, 4. 4. 2014, s. 12. Stejný článek, ovšem pod jiným názvem, se objevil v Přerovském a hranickém deníku. KLÍMOVÁ, Jarmila: *Učitel, legionář a starosta Richard Kleiber*. Přerovský a hranický deník, č. 77, 1. 4. 2014, s. 8.

²⁴ LAPÁČEK, Jiří: *Richard Kleiber, starosta, který položil základní kámen ke stavbě nové sokolovny*. Nové Přerovsko, č. 16, 19. 4. 2013, s. 12; č. 17, 26. 4. 2013, s. 12; č. 18, 3. 5. 2013, s. 12; č. 19, 10. 5. 2013, s. 12.

²⁵ ORIÁN, Edmund: *Československá legie v Rusku 1914–1920*. Praha 2014, zejména s. 12–47.

²⁶ LAPÁČEK, Jiří (ed.): *Rodáci a občané okresu Přerov v československé legionářské armádě v letech 1914–1920*. Přerov 2001.

²⁷ Nalezneme zde i jméno KLEIBER Richard, 27. 3. 1891 Ivanovice na Hané, o. d. Přerov, 1916 – štáb 1. divize, R[uská legie]. LAPÁČEK, Jiří – MARTÍNKOVÁ, Petra: *Seznam legionářů podle obcí*. In: LAPÁČEK, Jiří (ed.): *Rodáci a občané okresu Přerov v československé legionářské armádě v letech 1914–1920*. Přerov 2001, s. 85.

²⁸ FIC, Victor Miroslav: *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914–1918*. Díl 1. Praha 2006.

²⁹ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří: *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov 2006, s. 88–91.

³⁰ ŠIMAROVÁ, Lenka: *Naděje a prohry Přerova v meziválečném období*. Olomouc 2004 (nepublikovaná diplomová práce).

³¹ SCHELLE, Karel: *Organizace československého státu v meziválečném období (1918–1938)*. Praha 2006.

okresní a obecní. Povinnosti obecního funkcionáře a fungování obce detailně popisuje tištěný pramen v podobě *Praktické příručky pro obecní a okresní funkcionáře*.³² Kromě Historického místopisu³³ je pak nejdůležitějším zdrojem pro získání poznatků o období první republiky třísvazkové dílo Zdeňka Kárníka.³⁴

³² FLÖGEL, Jaroslav: *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha 1931.

³³ BARTOŠ, Josef (ed.): *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek 1. *Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848–1960* (dále jako BARTOŠ, J. (ed): *Historický místopis Moravy a Slezska*, Svazek 1). Ostrava 1966. Dále BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek 6. *Okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž* (dále jako BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *Historický místopis Moravy a Slezska*, Svazek 6). Ostrava 1978.

³⁴ KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl 1–3. Praha 2000–2003.

1. Období 1891–1920

1.1 Dětství a učitelská léta (1891–1914)

Richard Kleiber se narodil 27. března 1891 v Ivanovicích na Hané (okres Vyškov) jako jediný syn Josefy³⁵ a Františka³⁶ Kleiberových. Den po narození byl pokřtěn kaplanem Janem Hudečkem. Kleiberovi zpočátku bydleli v nově postaveném domku na „Medlovsku,“ ale pro neustálý hluk, způsobený blízkou pilou, se přestěhovali do Havlíčkovy ulice.³⁷

Po dokončení obecné a měšťanské školy v rodném městě a jednorozhodního učebního kurzu nastoupil na podzim roku 1906 do učitelského ústavu v Polské (Slezské) Ostravě. Čtyřleté studium na učitelském ústavu zakončil zkouškou učitelské dospělosti s vyznamenáním dne 9. července 1910.³⁸ Absolventi pak odcházeli do praxe na obecnou školu jako prozatímní učitelé a připravovali se při výuce na zkoušku učitelské způsobilosti pro obecné školy.³⁹

Dne 16. července 1910 požádal o místo zatímního učitele „v Přerově nebo v Kojetíně, nebo ve větším místě okresu přerovského.“⁴⁰ Žádost adresoval okresní školní radě v Přerově a doložil ji popisem svého dosavadního studia a jeho úspěšného zakončení.⁴¹ Po kladném vyřízení nastoupil dne 18. září 1910 místo na škole v Kojetíně, kde působil až do roku 1913. Z přehledu služby můžeme číst,

³⁵ Do matriční knihy farnosti Ivanovice na Hané bylo po narození Richarda Kleibera zapsáno, že byla zaměstnána jako pomocnice v domácnosti (posléze soukromnice) a dále, že její otec pan Antonín Scheich (dědeček R. Kleibera) byl povoláním nadučitel ve Staré Plesné. Moravský zemský archiv Brno (dále jako MZA Brno), fond Sběrka matrik, sign. 12 618, *Knihy narozených Ivanovic na Hané 1886–1913*, s. 80. In: <<http://actapublica.eu/matriky/brno/prohlizec/10624/?strana=80>> [cit. 20-09-2016].

³⁶ Povoláním soustružník se dřevem z Ivanovic. Další informací z matriční knihy farnosti Ivanovice na Hané je skutečnost, že byl František Kleiber „syn Josefa Kleibera domkaře ve Wyplarsdorfu [dnes Wipplarsdorf – pozn. autora] (ve Slezsku) a Rosiny, rozené Hanka, krejčí v Schimelsdorfu (okres Fulnecký).“ MZA Brno, fond Sběrka matrik, sign. 12 618, *Knihy narozených Ivanovic na Hané 1886–1913*, s. 80. In: <<http://actapublica.eu/matriky/brno/prohlizec/10624/?strana=80>> [cit. 20-09-2016].

³⁷ PALÁSEK, E.: *c. d.*, s. 223.

³⁸ SOkA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera, *Přehled služby Richarda Kleibera, zatímního učitele v Kojetíně (12. březen 1913)*.

³⁹ KLÍMOVÁ, J.: *Starosta Richard Kleiber*, s. 12.

⁴⁰ SOkA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera, *Žádost o místo zatímního učitele (16. červenec 1910)*.

⁴¹ Tamtéž.

že jeho působení zde bylo „*hodnoceno jako velmi uspokojivé a chování mimo školu správné.*“⁴²

Po velmi úspěšném složení zkoušky učitelské způsobilosti pro obecné školy a zkoušky k výuce nepovinného předmětu němčiny na školách obecných (obojí v listopadu 1912) předložil dne 12. března 1913 společně s ředitelem kojetínské měšťanské školy Františkem Robenkem žádost okresní školní radě v Přerově, aby „*výše jmenovanému bylo uděleno místo definitivního učitele 2. třídy při dvojtřídní obecné škole v Měrovicích.*“⁴³ Dále ředitel potvrzuje, že „*žadatel povinnosti své s největší svědomitostí a horlivostí vykonává.*“⁴⁴ V protokolu ze schůze místní školní rady v Měrovicích ze dne 20. dubna 1913, jehož předmětem bylo „*Definitivní obsazení učitelského místa 2. třídy při škole v Měrovicích,*“ čteme, že ze čtyř žádostí dostal toto místo Richard Kleiber.⁴⁵ Důvody, proč byl vybrán právě on, nacházíme v protokolu ze schůze okresní školní rady v Přerově ze dne 14. května 1913. „*Jelikož má nejlepší kvalifikaci a jest ze všech kompetentů pro místo nejzpůsobilejší.*“⁴⁶ Místo nastoupil dne 1. září 1913. Kleiber dále usiloval o získání způsobilosti pro měšťanské školy. Avšak z důvodu vypuknutí první světové války a nastoupení vojenské služby byl nucen své plány změnit.

1.2 Činnost v rakousko-uherské armádě a ruských legiích (1914–1920)

Dne 25. srpna 1914 byl Richard Kleiber odveden k 15. zeměbranceckému pěšímu pluku. Měsíc listopad a prosinec strávil ve škole jednoročních dobrovolníků v Opavě.⁴⁷ Z této doby pochází jeho fotografie v rakousko-uherské uniformě, kterou poslal rodičům do Ivanovic a na jejímž rubu můžeme číst: „*Milí rodiče! ...*

⁴² Tamtéž, *Posudek ředitele měšťanské školy v Kojetíně o Richardu Kleiberovi (30. březen 1913).*

⁴³ Tamtéž, *List ředitelství chlapecké školy měšťanské a obecné slavné c. k. okresní školní radě v Přerově (12. březen 1913).*

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Mezi dalšími kandidáty byl „*Hrušák František (učitel 2. třídy při obecné škole pětileté v Troubkách), Spáčil František (zatímní učitel čtyřtřídní v Horní Moštěnici) a Netopil Josef (zastupující učitel II. třídy v Tvorovicích).*“ Tamtéž, *Protokol ze dne 20. března 1913 o definitivním obsazení učitelského místa 2. třídy při škole v Měrovicích.*

⁴⁶ Tamtéž, *Výtah z protokolu o schůzi c. k. okresní školní rady v Přerově (15. květen 1913).*

⁴⁷ VÚA–VHA Praha, fond Kmenové listiny, *Richard Kleiber.*

*Posílám Vám svůj obrázek, jsem ve válečném munduru. Kdož ví, zda nepiši dnes z Opavy naposled? Jak se Vám líbím? Já bych se raději viděl jinak. Co naplat?*⁴⁸

„Se sklíčenou myslí opouštěly řady českých mužů rodiny a domov, aby šli bojovat za cizí zájmy.“⁴⁹ Podobně i 15. zeměbrancecký pěší pluk, který byl vyslán bojovat na haličskou frontu. Ovšem zde byli příslušníci pluku, dne 3. dubna 1915 zajati ruskými vojsky při ústupu v Lupkovském průsmyku. Přestupnou stanicí se pro většinu zajatců z rakousko-uherské armády stal sběrný tábor v Darnici u Kyjeva, odkud přecházeli do zhruba tří tisícovek pracovních táborů.⁵⁰ Z pramenů je zřejmé, že místem zajetí jednoročního dobrovolného desátníka Richarda Kleibera (velitele čety), se stal tábor Tockoe,⁵¹ odkud byl v listopadu 1916 převezen do zajateckého tábora Berezovka⁵² (Zabajkalská oblast, východní Sibiř), kde strávil osm měsíců.⁵³ „Mezi vysokými vrchy se ukrýval vojenský tábor [Berezovka – pozn. autora]. Byla to celá velká ves dřevěných, dlouhých jednotvárných baráků... Byl tak rozsáhlý, a tak zaopatřen, že mohl pojmut celou divizi.“⁵⁴

Podmínky v tomto táboře popisuje Václav Najbrt (předseda tábora Berezovka), který byl zařazený do čs. legií v Rusku stejného dne jako Richard Kleiber (dne 21. července 1917). „Zajatci byli podřizeni vojenské kázní, strava byla erární; nebo byli využíváni na práce v hospodářství, v továrnách, ve službách městských správ, u železnic.“⁵⁵ Na druhou stranu mohli v Berezovce navštěvovat výukové kroužky ruštiny, francouzštiny nebo hudby.⁵⁶ Přesto někteří začali hledat cestu, jak z tábora uniknout. Tu našli ve vstupu do čs. vojenských jednotek (legií). Kromě špatných podmínek byla dalším důvodem ke vstupu pomoc při vybojování

⁴⁸ O této fotografii se zmiňuje také KLÍMOVÁ, J.: *Starosta Richard Kleiber*, s. 12.

⁴⁹ NAJBRT, Václav: *Berezovka. Ze zajateckého tábora do řad legií*. Praha 1924, s. 7.

⁵⁰ VÚA–VHA Praha, fond Kmenové listiny, *Richard Kleiber*. Také BOROVIČKA, M. – KAŠE, J. – KUČERA, J. P. – BĚLINA, P.: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek 12 b, s. 689.

⁵¹ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Vládní úřad – průběh služby a rozhodnutí komise o přiznání legionářské služby od 9. 10. 1916*.

⁵² Velká část táborů vznikala až s příchodem zajatců, ale například Berezovka existovala již od rusko-japonské války (1904–1905). VÁCHA, Dalibor: *Bratrstvo. Všední a dramatické dny československých legií v Rusku (1914–1918)*. Praha 2015, s. 71.

⁵³ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Služební výkaz*.

⁵⁴ NAJBRT, V.: *c. d.*, s. 37.

⁵⁵ Tamtéž, s. 10–11.

⁵⁶ VÁCHA, D.: *c. d.*, s. 105.

samostatnosti pro Československo.⁵⁷ Legie se staly prvním atributem dosud neexistujícího československého státu a po čtyři válečná léta představovaly hlavní výraz čs. státní myšlenky. „*Usilovaly o osvobození vlastního národa, o vítězství civilizace a humanity, ne však o pokoření a podmaňování si jiných národů.*“⁵⁸ Rozhodující roli v tomto procesu sehráli kromě válečných zajatců i naši krajané ve Francii, Rusku a Ukrajině, samotní Češi a Slováci a v neposlední řadě politický program čs. exilu.⁵⁹

Do revoluce 1917 měl rozhodující vliv ve vojsku ruských legií Svaz spolků ruských Čechů se sídlem v Kyjevě. Dále od roku 1914 Česká družina,⁶⁰ proměněná nejprve na Československý střelecký pluk o dvou praporech a v roce 1916 na 1. čs. střeleckou brigádu, kterou tvořil 1. a 2. čs. střelecký pluk. Vzhledem k obrovským ztrátám v roce 1917 byla brigáda stažena a přeměněna na divizi. Záhy vznikla i divize druhá, která se spojila s první a vytvořila Čs. armádní sbor. Celkem vznikly tři střelecké divize s dvanácti střeleckými pluky a jedním střeleckým praporem.⁶¹ Její členové se zbraní v ruce pomáhali nepříteli a bouřili se proti vládě, jíž byli povinni loajalitou.⁶² Informace o vstupu do těchto jednotek získávali zajatci z novin *Čechoslovan*, *Čechoslovák*, *Československý deník* a jiných nebo přímým kontaktem s náborovými komisaři vysílanými do zajateckých táborů. Ovšem cesta do nich nebyla jednoduchou záležitostí. Ti, kdo projevíli zájem, zaslali své žádosti výkonnému výboru Svazu.⁶³ Po odeslání přihlášky bylo nutno čekat, pár týdnů nebo měsíců, než přišla odpověď. Celkem z počtu asi 300 000 zajatců, nejenom české a slovenské národnosti, vstoupila nakonec do legií jenom pětina. Buď neměli odvahu, chuť opětovně bojovat, nebo zastávali věrnost Habsburské monarchii, popřípadě se báli trestu smrti za velezradu, který jim hrozil, z důvodu dezerce

⁵⁷ Tamtéž, s. 105.

⁵⁸ ORIÁN, E.: *c. d.*, s. 12–13.

⁵⁹ Tamtéž, s. 13.

⁶⁰ Ta nebyla použita jako celek v rámci některé ruské vyšší jednotky, ale po tři roky byla nasazována jako výzvědná jednotka, jejíž příslušníci byli po četách, půlrotách a rotách rozděleni u ruských divizí a armád. Tamtéž, s. 12.

⁶¹ TATAROV, Boris: *Novodobí Husité*. Praha 2010, s. 45. První střelecká divize společně s prvním plukem nesla označení Husitská.

⁶² FIC, V. M.: *c. d.*, s. 33.

⁶³ Tamtéž, s. 37.

z rakousko-uherské armády. V sázku kromě vlastního života dávali i osud svých blízkých, které v případě vstupu vystavovali reálnému nebezpečí perzekuce.⁶⁴

Po prvním neúspěšném pokusu (9. října 1916) se Richard Kleiber přihlásil do čs. legií v Rusku znovu v březnu 1917, tentokrát už ze zajateckého tábora v Berezovce, a za zcela jiné situace. Po ruské únorové revoluci se vyznamenala čs. brigáda dne 2. července 1917 u Zborova, kde porazila vojsko rakousko-uherské armády. Ruská vláda proto povolila postavit z dobrovolníků ze zajateckých táborů revoluční vojsko. „V polovici července 1917 oznámily nám [zajalcům – pozn. autora] úřady, že vagony pro nás jsou připraveny a 18. července že jedeme.“⁶⁵ Tímto se zajalcům, kteří se přihlásili do čs. legií a obdrželi do odjezdu úřední rozhodnutí, otevřela nová cesta. Kleiberovým cílem byl nyní Bobrujsk (pevnost v minské gubernii), kde měl sídlo záložní prapor první divize, přeměněný na pluk. Na tomto místě byl zařazen 21. července 1917 v hodnosti střelce „a zapsán v záložní prapor v 1. rotu.“⁶⁶ Od druhé poloviny roku 1917 sídlila v Bobrujsku čs. důstojnická škola. Každý den se prováděl základní výcvik. Fyzická příprava byla podložena sokolskými dovednostmi a znalostmi. Probíhal zde ale i teoretický výcvik. Pracovalo se na mnoha úrovních, od obyčejného střelce přes kulometné či dělostřelecké kurzy až po poddůstojnické a důstojnické školy. Následně byli příslušníci zařazeni do čtyř pluků první divize, „našel jsi je u všech rot, baterií, v kancelářích.“⁶⁷

Do 20. prosince 1917 zastával Kleiber místo písaře. Ovšem díky svému úsilí a pracovitosti byl povýšen do hodnosti správního praporčíka s doporučením nástupu místa správce kanceláře štábu I. čsl. Husitské střelecké divize, která byla do září 1917 součástí Čs. střelecké brigády. Po povýšení na správního podporučíka byl jmenován pomocníkem náčelníka hospodářského oddělení štábu divize na právech a požitcích velitele roty a 27. února 1919 přijal pokladnu, klíče a pečeť a stal se pokladníkem štábu divize.⁶⁸ V Kvalifikační listině můžeme číst, že byl považován za „odborníka v národohospodářské a finanční vědě,

⁶⁴ VÁCHA, D.: c. d., s. 56. Také MICHL, Jan: *Legionáři a Československo*. Praha 2009, s. 24.

⁶⁵ NAJBRT, V.: c. d., s. 59.

⁶⁶ VÚA–VHA Praha, fond Kmenové listiny, *Richard Kleiber*.

⁶⁷ NAJBRT, V.: c. d., s. 63.

⁶⁸ VÚA–VHA Praha, fond Kmenové listiny, *Richard Kleiber*.

*který se starostlivě, houževnatě a svědomitě stará o svěřenou část. Odpovídá v ohledu cti a charakternosti všem požadavkům důstojnického stavu.*⁶⁹ Za vojenskou službu byl dekorován dne 19. července 1919 Řádem M. R. Štefánika „Sokol“ bez mečů a bez hvězdy za zásluhy.

1.2.1 Dobožováno a návrat domů (1918–1920)

Od roku 1918 leželo těžiště bojové činnosti legií v Rusku. Vítězství bolševiků v Říjnové revoluci 1917 přivedlo zemi do občanské války. Pokyny T. G. Masaryka zdůrazňovaly neutralitu čs. jednotek a nabádaly k odjezdu do Francie, kde měli ve spojení s čs. legiemi francouzskými pokračovat v boji. Touto událostí a podepsáním Brestlitevského míru⁷⁰ v březnu 1918, kterým se Rusko stalo vazalem Ústředních mocností, začal ústup sboru před Němci obsazujícími Ukrajinu do Vladivostoku, odkud měl být přepraven lodními transporty na západní frontu a pokračovat v boji proti Rakousko-Uhersku. V ústupových bojích prokázali Češi svou sílu u Bachmače proti Němcům (březen 1918) a dne 14. května 1918 proti bolševikům při tzv. Čeljabinském incidentu. Ovšem na nátlak Němců došlo na konci dubna 1918 k zastavení čs. transportů. Odzbrojení čs. vojska Sověty vyprovokovalo válečný stav mezi čs. vojskem a sovětskou mocí. Během následujících tří měsíce trvajících bojů ovládli Čechoslováci celou transsibiřskou magistrálu od Volhy až po Tichý oceán. Na základě těchto úspěchů měly čs. legie, spolu s nově se organizující ruskou armádou, vytvořit na Volze a na Urale protibolševickou frontu, která se měla stát základem pro pozdější obnovení fronty protiněmecké. Ale shodou okolností dospěla válka ke konci a čs. pluky postupně předaly své pozice na frontách ruské armádě a byly staženy do týlu.⁷¹

Prohlášením československé samostatnosti dne 28. října 1918 nastala zásadní změna v postavení legionářů, protože *„přestávají být exulanti a stávají se občany*

⁶⁹ VÚA–VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, *Richard Kleiber*.

⁷⁰ Rusko se zavázalo propustit a vrátit Německu a Rakousko-Uhersku válečné zajatce a netrpět na svém území žádné cizí ozbrojené formace namířené proti Centrálním mocnostem. RYCHLÍK, Jan – PENČEV, Vladimír: *Od minulosti k dnešku. Dějiny českých zemí*. Praha 2013, s. 398.

⁷¹ ORIÁN, E.: *c. d.*, s. 13.

*vlastního státu.*⁷² Státu, za který bojovali a do kterého se nyní mohli navrátit. Ale ještě byly před nimi dva roky bojů na území Ruska, zmítaného občanskou válkou. Sibiřskou anabázi se pak následně označuje jejich postupný odchod z Ruska, který začal ústupovým bojem z Ukrajiny v březnu 1918 a skončil odjezdem z Vladivostoku od 9. prosince 1919 do 30. listopadu 1920 zpět domů. Celkem 42 lodních transportů se podílelo na evakuaci 72 644 osob z Ruska. Transportní lodě zajišťovali spojenci, nejvíce Američané a čs. vojsko. První transport byl vypraven 15. ledna 1919 s raněnými a poslední 2. září 1920 s částí jednotek 3. střelecké divize. Lodě s evakuovanými vyplouvaly z Vladivostoku třemi směry; první kolem Asie přes Indický oceán a Suezským průplavem do Terstu, druhý pak přes Tichý oceán, Panamský průplav, Atlantický oceán do Terstu nebo Hamburku, a nakonec třetí přes Tichý oceán do Kanady, přes severní Ameriku vlakem a poté opět lodí přes Atlantický oceán do Hamburku. V únoru 1920 vyplul s necelými dvěma tisíci osobami na palubě 18. transport.⁷³ Zajišťovala ho americká loď Sheridan. Richard Kleiber, nyní již poručík, byl jmenován pokladníkem a tlumočnickem anglického jazyka tohoto transportu. Do Terstu připluli 17. dubna 1920 a vojáci byli během dalšího týdne přepraveni do Československa.⁷⁴

⁷² LANGER, F.: *c. d.*, s. 56. K problematice ruských legií dále viz BOROVIČKA, M. – KAŠE, J. – KUČERA, J. P. – BĚLINA, P.: *c. d.*, s. 686–692 a 714–734.

⁷³ Na palubě byl především štáb I. čs. Husitské střelecké divize v čele s velitelem divize plukovníkem Voženílkem a náčelníkem štábu podplukovníkem Žákem (který byl i velitelem transportu). JAKL, Tomáš: *Evakuace československých vojáků z Vladivostoku*. In: <www.vhu.cz/evakuace-ceskoslovenskych-vojaku-z-vladivostoku/> [cit. 08-08-2016].

⁷⁴ VÚA–VHA Praha, fond Kmenové listiny, *Richard Kleiber*.

2. Situace po roce 1920

2.1 Změny v osobním a profesním životě (1920–1924)

Po návratu z repatriační dovolené (dne 17. května 1920) byl Kleiber dne 5. července 1920 v hodnosti kapitána zproštěn vojenské služby a přeložen do zálohy⁷⁵ za účelem nastoupení místa učitele v Přerově.⁷⁶ V srpnu 1920 se oženil se Štěpánkou Dadákovou, která od roku 1913 až do narození jejich syna Miloše v roce 1924 působila jako učitelka na dívčí obecné škole v ulici Boženy Němcové.⁷⁷ Z tohoto období pochází zápis v matriční knize o vystoupení Kleibera z církve. Důvody přesně neznáme, patrně podobné jako u jiných, s tím rozdílem, že do samostatné Československé církve nevstoupil a zůstal bez vyznání.⁷⁸ Na druhou stranu vstoupil ve stejném roce do sociálně demokratické strany. Po zproštění vojenské služby obdržel dne 1. srpna 1921 Čs. válečný kříž 1914–1918. „*Jako výraz vděčnosti národa, který nikdy nezapomene obětí přinesených za jeho osvobození*“⁷⁹

Okresní školní rada Kleibera po návratu z legií navrhla na místo zatímního učitele při 1. obecné škole chlapecké pětileté v Přerově. Tam ovšem nenastoupil, protože po složení zkoušky způsobilosti pro měšťanské školy, kterou vykonal v dubnu 1920 pro tzv. I. odbor (český jazyk, dějepis a zeměpis), získal od 1. září 1920 místo výpomocného odborného učitele na Slaměnickově chlapecké měšťanské škole, kde od 1. května 1922 působil jako odborný učitel. Ve školním roce 1924–1925, poté co nastoupil místo po Marii Polákové, která se stala ředitelkou školy Haná (škola pro ženská povolání), se pak stal definitivním odborným učitelem I. odboru na měšťanské dívčí škole Karolíny Světlé v Přerově, kde působil až do 31. srpna

⁷⁵ Od roku 1921 byl jako kapitán v záloze zařazen k československému pěšímu pluku číslo 36 – I. náhradní rotě, se kterou vykonal čtyřtýdenní cvičení v záloze. Dalšího se účastnil v roce 1925. O dva roky později byl dne 28. října 1927 povýšen na štábního kapitána v záloze, ale v roce 1931 byl přeložen do II. zálohy. VÚA–VHA Praha, fond Kmenové listiny, *Richard Kleiber*.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ KLÍMOVÁ, J.: *Starosta Richard Kleiber*, s. 12.

⁷⁸ KLÍMEK, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek 13. 1918–1929. Praha – Litomyšl 2000, s. 150.

⁷⁹ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, *Richard Kleiber*.

1935.⁸⁰ Kromě pedagogických povinností, mezi které patřil i přednes referátů například u příležitosti svátku svobody, při zborovských oslavách, nebo akci Děti dětem, se věnoval kulturní a společenské práci.⁸¹ Mezi jeho přednosti, které využil jak v ruských legiích, učitelské praxi, tak i veřejném životě, patřila znalost těsnopisu a anglického, německého a ruského jazyka.⁸²

2.1.1 Komplikace s datem vstupu do legií a její řešení (1922)

Zákon č. 462/1919 Sb. z. a n. ze dne 24. července 1919 určil, koho bude Československá republika pokládat za legionáře. Měl jím být podle § 2 „každý dobrovolník čs. legionářské (revoluční, zahraniční) armády, který byl do ní zařazen na základě přihlášky učiněné příslušnému orgánu nebo zástupci čs. národní rady v Paříži nebo některé u jejích odboček nejdéle do 28. října 1918, a to dobrovolně, a v den převratu skutečně v ní službu konal,“ dále Čechoslováci „rakouského, uherského nebo německého státního občanství, kteří během války vstoupili do některé ze spojeneckých a spřátelených pravidelných (regulérních) armád, jsooucích v pravidelné válce proti střeoevropské koalici (Německo, Rakousko-Uhersko, Bulharsko, Turecko), a v ní v době převratu tj. 28. října 1918 konali službu nebo z ní byli řádně propuštěni.“⁸³

Richard Kleiber byl členem ruských legií, proto ho zákon na základě toho označoval za legionáře, kterým se započítávala doba strávená v legiích trojnásobně do služby a výslužby.⁸⁴ Problém nastal v roce 1922. Podle revize vydaných legionářských potvrzení bylo zjištěno likvidačním úřadem zahraničních vojsk při evidenčním oddělení MNO, že mu byla započítána služba v legii od 9. října 1916 místo ode dne vstupu do legií 21. července 1917. Úřady po něm žádaly, aby sdělil kdy, kde a s kým se přihlásil do vojska. Dne 22. ledna 1922 zaslal: „Do

⁸⁰ SOkA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera. *Osobní výkaz – Působení ve službě školní*. K učitelstvu blíže viz KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky*. Díl 3, s. 39–41.

⁸¹ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Slaměnkova Přerov, inv. č. 1, *Kronika Slaměnkovy měšťanské školy z let 1884–1939*, nefoliováno (zápis k roku 1924/1925, 1926/1927, 1937/1938).

⁸² KLÍMOVÁ, J.: *Starosta Richard Kleiber*, s. 12.

⁸³ *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. Praha 1919, s. 647.

⁸⁴ MICHL, J.: *c. d.*, s. 30–31.

čs. vojska na Rusi učinil jsem písemnou přihlášku 9. října 1916 v zajateckém táboře v Tockoe. Na osobní mou přihlášku z Tockoe nedostal jsem vyrozumění. Brzy nato byli jsme odvezeni do Berezovky Zabajkalské, kde jsem se opětně přihlásil do vojska u Václava Najbrta. Od listopadu 1916 do července 1917 byl jsem stále v Berezovce, čekajíc na povolání k vojsku. Kromě bratra Polanského přihlásili se se mnou v Berezovce Stanislav Buchta, Jaroslav Ryneš.⁸⁵ Na základě těchto informací žádal Evidenční úřad čs. zahraničních vojsk (legií) při kanceláři čs. legií „zda přihláška jeho do čs. vojska na Rusi se v tamním archivu nachází.“ Podle odpovědi správy archivu MNO, odboru Likvidační úřad zahraničních vojsk, se přihláška v archivu nenalezla.⁸⁶ Proto Evidenční úřad vyzval Václava Najbrta (tehdejšího předsedu v Berezovce) o sdělení, „kdy se přihlásil do čs. vojska na Rusi bratr Kleiber Richard, protože uvedl, že se poprvé přihlásil v Tockoe a po druhé v Berezovce.“⁸⁷ Václav Najbrt ale ve své odpovědi z 8. března 1922 uvádí, že se Kleiber přihlásil začátkem března 1917, po ruské revoluci. „O jeho přihlášce do vojska v Tockoe nevím.“⁸⁸ Naopak kapitán Kejla a Buchta jeho přihlášku potvrzují.⁸⁹ Podle rozhodnutí ze dne 7. září 1922 byl výsledek nakonec takový, že Evidenční úřad čs. zahraničních vojsk přiznal Kleiberovi charakter legionáře od podání přihlášky 9. října 1916 do 23. dubna 1920 a následně revidoval tuto skutečnost do Potvrzení o přiznání statutu legionáře podle zákona 462/1919 Sb. z. a n., podepsaného v Praze dne 26. května 1920.⁹⁰

⁸⁵ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Richard Kleiber – o sdělení 6 bodů.*

⁸⁶ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Správa archivu ruských legií o zjištění přihlášky.*

⁸⁷ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Václav Najbrt o podání svědectví.*

⁸⁸ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Václav Najbrt odpověď.*

⁸⁹ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Jaroslav Kejla – potvrzení o přihlášce.*

⁹⁰ VÚA–VHA Praha, fond Poslužné listy legionářů, Richard Kleiber, *Vládní úřad – průběh služby a rozhodnutí komise o přiznání legionářské služby od 9. 10. 1916.* Také VÚA–VHA Praha, fond Kancelář legií – Potvrzení, *Richard Kleiber.*

3. Kapitola z dějin přerovské radnice (1918–1938)

3.1 Město Přerov a jeho obecní samospráva (1918–1931)

Město Přerov leží v srdci Moravy a rozkládá se na obou březích řeky Bečvy. Zavedení železnice v roce 1841 předznamenalo novodobý rozvoj nejenom města, ale i průmyslových odvětví strojírenství, pivovarnictví nebo cukrovarnictví.⁹¹ Od roku 1877 zde bylo zřízeno okresní hejtmanství, ke kterému byl připojen soudní okres Kojetín. Následnou výstavbou průmyslových podniků, které zajistily dostatek pracovních míst, se zlepšila sociální situace obyvatel, což mělo za následek v období od devadesátých let devatenáctého století do první světové války budování veřejných budov a plánování budoucí zástavby obecní samosprávou, stavebními družstvy a hospodářskými podniky.⁹² Postupné zpomalení nastalo v průběhu první světové války, kdy se soustředil zájem na udržení běžné správy, zásobování a zmírnění problémů, jež válka přinesla civilnímu obyvatelstvu. Sice bylo město před válkou jedním z mála středomoravských měst s českou samosprávou, pobývala zde však menšina Židů a Němců. Přerovské obyvatelstvo s nimi mělo negativní zkušenosti, proto se k této otázce postavila městská rada slibem „...*chránit český ráz staroslavného Přerova a zasadit se o to, aby i vnější vzhled našeho města byl výlučně český.*“⁹³ Až po konci první světové války došlo k částečnému uklidnění těchto nepokojů, z důvodu vytvoření samostatného československého státu. „*S největšími nadějemi pohlížíme do budoucnosti našeho národa, s nejvroucnějším přáním, aby na věky věků vzkvétal a mohutněl.*“⁹⁴

Zprávu o vzniku Československa si Přerované přečetli dne 29. října 1918. Rakouská státní správa byla nahrazena českou, byl vyhlášen samostatný československý stát a nově zřízený Národní výbor se stal jejím zákonodárným sborem. Správa byla ponechána v té podobě, v jaké existovala před 28. říjnem. Mělo se tím zajistit, aby se po 29. říjnu nezastavila a bez problémů pracovala i nadále.

⁹¹ *Historie města.* In: <<http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/historie-mesta/>> [cit. 21-02-2017]. Také LAPÁČEK, Jiří: *Historie a současnost podnikání na Přerovsku a Hranicku.* Žehušice 2009, s. 13.

⁹² DRECHSLER, A. – FIŠMISTROVÁ, V. – LAPÁČEK, J.: *c. d.*, s. 88–91.

⁹³ JELÍNEK, B. – KOVAŘÍK, J. – KRAŤOCH, J. (ed.): *c. d.*, s. 58.

⁹⁴ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1916–1920*, s. 352.

Také veškeré zákony a nařízení zůstaly v platnosti a na lokální úrovni byl převzat systém veřejné správy bývalého systému předlitavského s obcemi a politickými okresy.⁹⁵

Občané pocíťovali ohromné nadšení nad novou změnou politického systému, a začali nahrazovat symboly habsburské moci.⁹⁶ Správou okresu i města byl odpoledne pověřen Národní výbor pro přerovský okres (s lékárníkem Vítězslavem Nečasem v čele), jehož úkolem bylo zajistit bezpečnost, pořádek a hladký průběh při zásobování obyvatelstva potravinami. Večer byli do zasedací síně na radnici pozváni obecní úředníci, kteří byli zproštěni všech závazků vůči bývalé státní moci a převzati do služeb československého státu, jemuž složili slavnostní slib. Poté tak učinil i starosta Matouš Havránek. V prosinci roku 1918 ukončil svou činnost okresní Národní výbor a správu nad městem do roku 1919 převzalo stávající městské zastupitelstvo s radou a se starostou.⁹⁷

Prvním zásahem do obecního zákona po roce 1918 bylo vyhlášení Řádu volení v obcích republiky Československé (zákon č. 75/1919 Sb. z. a n.), který zaváděl všeobecné, rovné, přímé a tajné hlasovací právo, poměrné zastoupení podle politických stran, vázané kandidátní listiny a rovněž stanovil čtyřleté volební období v obcích.⁹⁸ Na základě zmíněného zákona a v důsledku silících sociálních požadavků (bytová krize, zvyšující se nezaměstnanost, chudoba) se vítězem přerovských obecních voleb, konaných dne 15. června 1919, stala sociálně demokratická strana s 3 578 hlasy a 16 mandáty, která zde měla vždy silnou podporu, zvláště v řadách dělnictva a zaměstnanců dráhy.⁹⁹ Zároveň ve stejném roce byla zákonem č. 76/1919 Sb. z. a n. vydána novela k obecnímu zřízení, která upravila pojmenování obecních orgánů a přispěla k větší demokratizaci obecní samosprávy

⁹⁵ SCHELLE, K.: *c. d.*, s. 25–29.

⁹⁶ Zajímavý je osud památek, např. pomníků či nápisů. Sice podle § 26 zákona ze dne 19. března 1923 číslo 50 Sb. z. a n. mohl politický úřad nařídit, aby byly odstraněny, ale v případech, „*ve kterých by pomník nebo památka byl dílem umělecky cenným nebo jinak hodnotným*“, odstraněna být nemusela. SOKA Přerov, Okresní úřad Přerov, fond Prezidiální spisy 1919–1938, kart. 37, inv. č. 597, sign. 664, 1925, *Odstraňování pomníků a památek členů rakouského panovnického rodu*.

⁹⁷ DRECHSLER, A. – FIŠMISTROVÁ, V. – LAPÁČEK, J.: *c. d.*, s. 114.

⁹⁸ BARTOŠ, J. (ed.): *Historický místopis Moravy a Slezska*, Svazek 1, s. 52.

⁹⁹ Úspěchy ostatních politických stran: národní socialisté 1 923 hlasů (8 mandátů), národní demokraté 1 691 hlasů (7 mandátů), lidovci 951 hlasů (4 mandáty), živnostníci 887 hlasů (4 mandáty), němečtí sociální demokraté 503 hlasů (2 mandáty), židé 256 hlasů (1 mandát). LAPÁČEK, J.: *Starostové města Přerova*, s. 44.

například tím, že zrušila instituci měšťanského práva a zavedla diety pro členy obecních orgánů, čímž mohli funkci v obecní samosprávě vykonávat dělníci odkázaní na mzdu.¹⁰⁰

Po obecních volbách byla na schůzi městského zastupitelstva dne 30. června 1919 provedena volba starosty a členů městské rady pro nadcházející čtyřleté období. Starostou byl zvolen sociální demokrat Ing. Josef Vdolek, který ze 42 hlasů obdržel 29.¹⁰¹ Protože bylo obecní zastupitelstvo složeno z více než 24 členů, volili se dva náměstci. Prvním byl Rudolf Brož (národní socialista) a druhým Vítězslav Nečas (národní demokrat). Obnovit hospodářství a průmysl v Přerově, které bylo utlumeno válečnými událostmi, se stalo hlavní náplní správy v poválečné éře. Velkým problémem se po zásobovací a bytové krizi a rovněž vysoké nezaměstnanosti stal nedostatek obecních financí. Zlepšení měla přinést první finanční novela č. 329/1919 Sb. z. a n., která mimo jiné dovolovala přinutit velké podniky k příspěvku na vydání. Bohužel přinesla zklamání, protože se problémy dále prohlubovaly. Proto obcím nezbývalo nic jiného, než zvyšovat přirážky k přímým daním. Na druhou stranu se zvýšila stavební činnost. Kromě výstavby modernějších úředních budov pro poštu, politickou správu, soud a finanční úřady se pamatovalo i na dláždění ulic, úpravu silnic, rekonstrukce elektrárenských podniků a vodárny nebo škol.¹⁰² Podle slov odstupujícího starosty k období 1919–1923 „...*se nám usilovnou prací podařilo zajistit pro naše město stavby, které značnou měrou přispějí ku vnitřní výstavbě válkou zanedbaného města.*“¹⁰³ S takovými úkoly se musela obecní samospráva potýkat v prvních poválečných letech.

Z důvodu vnitřního rozkolu začala v Přerově od dvacátých let ztrácet své silné postavení sociálně demokratická strana. To se projevilo na výsledku obecních voleb dne 16. září 1923, kdy získala pouze 1 596 hlasů a umístila se na čtvrtém místě. Vítězem se stala Československá strana lidová s 2 358 hlasy

¹⁰⁰ BARTOŠ, J. (ed.): *Historický místopis Moravy a Slezska*, Svazek 1, s. 52. Také SCHELLE, K.: *c. d.*, s. 195.

¹⁰¹ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1916–1920*, s. 480.

¹⁰² DRECHSLER, A. – FIŠMISTROVÁ, V. – LAPÁČEK, J.: *c. d.*, s. 114.

¹⁰³ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1920–1926*, s. 578.

a 10 mandátů.¹⁰⁴ Starostu Ing. Josefa Vdolka vystřídal na ustavující schůzi městského zastupitelstva dne 1. října 1923 PhDr. Karel Bořecký ze strany národně demokratické, který ve svém programu stručně ocenil předešlý vývoj. „*Překonána byla poměrně klidně trudná poválečná doba, jež v jiných městech vyhrotila se kriticky, a připraveny byly mnohé projekty, jichž uskutečnění čeká na nás.*“¹⁰⁵ Pro úplnost dodejme, že post náměstků obsadili Bohuslav Levý (národní socialista) a Eduard Veselský (lidovec).¹⁰⁶

Období se vyznačuje hospodářskou konsolidací a překonáním poválečné éry, která „*přivedla všechny obce do těžké finanční situace, avšak po těch nejtěžších dobách přicházíme do normálního života obecního hospodářství.*“¹⁰⁷ Hlavní pozornost byla věnována úpravě podmínek obchodu, průmyslu, zemědělství, péči o školství, snížení nezaměstnanosti a zajištění rovnováhy v obecních příjmech. Opět došlo k prohloubení bytové krize, na kterou reagoval stát finanční pomocí a na počátku roku 1924 losovou akcí. Z výtěžku se postavilo 160 bytů, další místnosti pro sociální instituce, 14 obchodů v Kratochvílově ulici a se státní zárukou dva domy o 32 jednopokojových bytech u náměstí Svobody. Pokračovalo se ve výstavbě veřejných budov politické správy, soudu, finančních úřadů a nových školních budov. Došlo také k zahájení rekonstrukce zámku. Následný budoucí rozvoj města se od roku 1929 realizoval podle regulačního plánu Ing. arch. Josefa Šejna a Ing. arch. Vladimíra Zákrejse.¹⁰⁸

V důsledku zvyšování cen rostly náklady na stavbu nových budov, což přinášelo zátěž pro obecní rozpočet sestavovaný pod heslem rovnováhy příjmů a vydání. Příjmy města, mezi které patřily dávky, poplatky a přirážky, výpůjčky, státní přiděly, obecní jmění nebo příjmy z městských podniků (elektrárny, plynárny, záložny, vodárny, plovárny, jatek a jiné), nedokázaly pokrýt úhradu řádných rozpočtů. Tím se město ocitalo v dluhové pasti. Do konce roku 1927 dosahovala výše

¹⁰⁴ Komunisté 2 143 hlasů (8 mandátů), národní socialisté 1 621 hlasů (6 mandátů), sociální demokraté 1 596 hlasů (6 mandátů), živnostníci 1 275 hlasů (5 mandátů), národní demokraté 1 138 hlasů (5 mandátů), agráři 362 hlasů (1 mandát), židovské strany 260 hlasů (1 mandát), sociální sjednocení 186 hlasů (žádný mandát). LAPÁČEK, J.: *Starostové města Přerova*, s. 45.

¹⁰⁵ JELÍNEK, B. – KOVARÍK, J. – KRAŤOCH, J. (ed.): *c. d.*, s. 64.

¹⁰⁶ PRCHAL, L.: *c. d.*, s. 15.

¹⁰⁷ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1920–1926*, s. 354.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 338. Také DRECHSLER, A. – FIŠMISTROVÁ, V. – LAPÁČEK, J.: *c. d.*, s. 114.

obecního dluhu 23 milionů korun a zhruba 29 % rozpočtových výdajů bylo použito na umořování dluhů.¹⁰⁹ S rostoucí zadlužeností se nepotýkal pouze Přerov, ale jednalo se o celorepublikový problém přetrvávající z doby první světové války. I přes finanční problémy, které město mělo, byla správa podle JUDr. Ladislava Prchala (vrchního právního rady a ředitele městských úřadů) „*prováděna pečlivě, svědomitě, důsledně a pokud okolnosti dovozovaly, dobře.*“¹¹⁰ Bohužel ani další finanční novely nedokázaly tento neutěšený stav vyřešit. Druhá finanční novela 77/1927 Sb. z. a n. stanovila úřadům (zemskému výboru) kontrolovat obecní rozpočty a v případě potřeby měnit jednotlivé položky. Také nařizovala obcím vybírat další dávky a poplatky na zvýšení jejich příjmů nebo určovala maximální výši obecních přírůžek ke státem vybíraným daním.¹¹¹ To pro Přerov znamenalo nejen „*redukcí příjmů, stanovení limitu přírůžek, demoralizující vyrovnávací fond* [přiděloval příspěvky nejzadluženějším obcím – pozn. autora],“¹¹² ale i omezení jeho ekonomické suverenity. Ve stejném roce schválila vláda zákon č. 125/1927 Sb. z. a n., o organizaci politické správy, který sjednotil politickou správu v celém Československu a zrušením župního zřízení zavedl zřízení zemské. Podle zákona byla územní samospráva členěna na obce, samosprávné okresy a čtyři země: Českou, Moravskoslezskou, Slovenskou a Podkarpatoruskou.¹¹³

Otázka finančních problémů se stala základním tématem k řešení po obecních volbách v roce 1927. Vítěznou stranou se podle zásady poměrného zastoupení stala sice lidová strana¹¹⁴ (2 312 hlasů, 9 mandátů), ale starostou byl nakonec po domluvě se socialistickým blokem a Stranou práce zvolen po čtyřleté přestávce opět sociální demokrat a ředitel státní průmyslové školy Ing. Josef Vdolek, který získal 21 z 28

¹⁰⁹ PRCHAL, Ladislav: *Z obecní správy*. In: Okrašlovací spolek v Přerově: Přerov a okolí, průvodce. Přerov 1930, s. 73.

¹¹⁰ PRCHAL, L.: *c. d.*, s. 15.

¹¹¹ MAIER, Karel: *Hospodaření a rozvoj českých měst 1850–1938*. Praha 2005, s. 84. Na druhou finanční novelu navázala třetí finanční novela č. 169/1930 Sb. z. a n. a čtvrtá finanční novela č. 69/1935 Sb. z. a n. BARTOŠ, J. (ed.): *Historický místopis Moravy a Slezska*, Svazek 1, s. 53.

¹¹² JELÍNEK, B. – KOVAŘÍK, J. – KRAŤOCH, J. (ed.): *c. d.*, s. 67.

¹¹³ SCHELLE, K.: *c. d.*, s. 287.

¹¹⁴ Sociální demokraté 2 062 hlasů (8 mandátů), komunisté 2 004 hlasů (7 mandátů), národní socialisté 1 342 hlasů (5 mandátů), národní demokraté 1 240 hlasů (5 mandátů), Živnostensko-obchodnická strana středostavovská 951 hlasů (4 mandáty), Národní strana práce 537 hlasů (2 mandáty), obrodné hnutí fašistické 433 hlasů (1 mandát), Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu 192 (1 mandát), Domov 125 hlasů (žádný mandát). SOKA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, bal. 1762, Volby obecního zastupitelstva a obecní rady, *Počet hlasů a mandátů pro přerovské politické strany po volbách do obecního zastupitelstva v roce 1927*.

hlasů. Jeho prvním náměstkem se stal Eduard Veselský (lidovec) a druhým Antonín Bukač (komunista).¹¹⁵

Snahou městského zastupitelstva a rady bylo snížit dluhy a udržet vyrovnané obecní rozpočty, ale bránily jim v tom mnohé překážky. Jednalo se o zásahy do finančního hospodářství samosprávy politickou správou a snížení daňového základu a obecních příjmů. Městu nezbývalo nic jiného než hospodařit z přidělů, což šlo se značnými obtížemi. Opakujícím se problémem byla bytová krize. Do roku 1931 bylo vystavěno 26 činžovních domů a malé byty na náměstí Svobody pro státní zaměstnance. Do projektu se zapojila i státní železniční správa, která za velmi výhodných podmínek získala dva pozemky na nábřeží Edvarda Beneše. Slíbila na nich postavit dva třípatrové domy. Vystavěla ovšem pouze jeden. Sice nedodržela svůj slib, zákon tím ale neporušila. Zvýšila se i potřeba veřejných investic na kanalizaci, vodovod, osvětlení, úpravy ulic, nebo stavbu očního pavilonu. Došlo také k vystavění opěrné zdi na Brabantsku, podjezdu pod dráhou v Kojetínské ulici, vydláždění řady ulic a části státní silnice na Žerotínově náměstí, Šířavě a Lešetíně. Pro město bylo velmi přínosné postavení jezu Středomoravskými elektrárnami na řece Bečvě, aby zadržely vodu pro svůj závod. Tím vzniklo veřejně přístupné koupaliště využívané lidmi z blízkého okolí. Jednalo se i o přidělu lesů (revír Prostějovičky), zadání prací na stavbu městského sociálního ústavu, vodárenského domu, památníku prezidenta Masaryka a radnice. Původní snahy městského zastupitelstva, různých odborů a městské rady snížit dluh a udržet vyrovnaný rozpočet nebyly zcela naplněny. Na druhou stranu rozvoj města pokračoval i nadále.¹¹⁶

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1926–1933*, s. 657–663. Také LAPÁČEK, J.: *Starostové města Přerova*, s. 44–45.

3.2 Starosta Richard Kleiber (1931)

S nástupem třicátých let se objevují nová politická témata: hospodářská krize, nezaměstnanost a nástup autoritativních a diktátorských režimů. Když se na newyorské burze v říjnu 1929 zhroutil trh s akciemi a propukla ekonomická panika, v Československu se žilo relativně dobře. Naše země byla zasažena jen okrajově a v roce 1931 to vypadalo, že se vrátí jisté oživení.¹¹⁷ „*Přece však průběh krize je u nás [v Československu – pozn. autora] mírnější, jednak proto, že naše hospodářství mělo z předchozích let značné rezervy, a jednak proto, že struktura našeho hospodářství je taková, že dovede odolávat snáze účinkům kritických dob, než hospodářství států, které jsou buď jen agrární, nebo průmyslové.*“¹¹⁸ Ovšem úpadek se vrátil a vyvrcholil o dva roky později. Přičinily se o to zpožděná modernizace průmyslu i zemědělství, přeindustrializovanost s nerovnoměrným rozložením výroby, velká role lehkého exportního průmyslu, finanční slabost republiky proti rozvinutým a dlouho fungujícím státům.¹¹⁹ Vysoká nezaměstnanost způsobila, že se nespokojení občané začali obracet ke komunistické straně, která organizovala stávky a hladové pochody, které sice vždy nedosáhly proklamovaných cílů (zvýšení mezd, zabránění propouštění), avšak získávaly komunistům u nekvalifikovaného dělnictva značnou popularitu.¹²⁰ Samotný Přerov se za přispění státu snažil krizi zmírnit například stravovací akcí, také vydával poukázky na základní potraviny nebo zadával jednorázové práce pro veřejně prospěšné stavby. Kromě státu a obcí zajišťovaly základní potřeby také sociální instituce nebo spolky. Bohužel se tento stav do konce první republiky nepodařilo úplně stabilizovat z důvodu zhoršující se mezinárodněpolitické situace, která si vyžádala soustředění investic na výstavbu a přestavbu vojenských objektů a areálů, jejichž realizaci zajišťovaly vybrané stavební podniky.¹²¹

¹¹⁷ KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky*. Díl 2, s. 50.

¹¹⁸ *Výsledky našeho hospodaření v roce 1930*. Obzor, č. 4, 6. 1. 1931, s. 1.

¹¹⁹ KLÍMEK, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek 14. 1929–1938. Praha – Litomyšl 2002, s. 16.

¹²⁰ RYCHLÍK, J. – PENČEV, V.: *c. d.*, s. 430.

¹²¹ MAIER, K.: *c. d.*, s. 72.

Dne 9. února 1931 zasáhla přerovské obecní zastupitelstvo a radu nečekaná zpráva o úmrtí starosty Ing. Josefa Vdolka, který byl podle Hlasu lidu „*i politickými odpůrci pro svůj přímý postup [ve věcech sociálních a kulturních – pozn. autora] a poctivost ctěn a vážen.*“¹²² Deník Právo doplňuje: „*Byl mužem kompromisu, takže práce na radnici nebyla zdržována politickými spory.*“¹²³ V důsledku toho musel být zvolen starosta nový. Periodikum Obzor se volbou nového starosty velmi zabývalo, protože se doposud stávajícímu vedení nepodařilo dostatečně vyřešit hospodářskou, finanční a sociální situaci v Přerově. „*Jakého starostu potřebuje město Přerov? ... Potřebujeme starostu, který věcem samosprávným rozumí, který má v nich už delší dobu praxi, nejen doma na radnici, ale i ve styku s úředními činiteli v Praze, v Brně, i v Olomouci. Starostu, který svým vlivem a znalostí poměrů a osob může zvláště letos hodně pro město udělat.*“¹²⁴ Problém se podařilo vyřešit na schůzi dne 4. března 1931. Volbě bylo přítomno 38 členů a 4 náhradníci. I když byly občanské strany ve většině, protože komunisté odmítli jít do voleb se socialistickými stranami, neuplatnily nárok na starostu a souhlasily s navrženým Richardem Kleiberem.¹²⁵ Předseda volební komise Antonín Kalman prohlásil, „*že byl zvolen na zbývající část volebního období 1927–1931 (na dobu 7 měsíců) starostou města Přerova člen zastupitelstva [od roku 1923 – pozn. autora]*“¹²⁶ a odborný učitel na dívčí měšťanské škole Karolíny Světlé v Přerově pan Richard Kleiber.“¹²⁷ Deník Obzor se zmiňuje, že „*mimo funkce předsedy v přerovské odbočce ČsOL má několik význačných funkcí i v župě a ústředí. Také je význačným*

¹²² Soudruh Ing. Josef Vdolek, starosta města Přerova, mrtev! Hlas lidu, č. 18, 12. 2. 1931, s. 1.

¹²³ Starosta Ing. Josef Vdolek zemřel. Právo, č. 7, 14. 2. 1931, s. 5.

¹²⁴ Jakého starostu potřebuje město Přerov. Obzor, č. 41, 19. 2. 1931, s. 2.

¹²⁵ Místní zprávy. Městské zastupitelstvo v Přerově. Obzor, č. 52, 6. 3. 1931, s. 2. Ani strana lidová neučinila nárok na starostu, protože „*dosažení obecního programu zajistí starosta ze sociálně demokratické strany.*“ Přerovsko-Kojetínsko. Volba starosty městské rady v Přerově. Právo, č. 10, 7. 3. 1931, s. 5.

¹²⁶ Jiří Lapáček v kapitole Starostové města Přerova 1850–1939 udává na s. 46 o Richardu Kleiberovi, že byl činný v přerovském obecním zastupitelstvu od roku 1927. Ale podle Knih zápisů ze schůzí městského zastupitelstva 1920–1926 vstoupil do obecního zastupitelstva dne 20. října 1923 (u příležitosti nového volebního období) a dne 10. září 1924 vystoupil ve volném návrhu proti vzestupu cen životních potřeb, protože byl od roku 1923 členem zdravotní komise. Z toho vyplývá, že byl činný již před rokem 1927. LAPÁČEK, J.: Starostové města Přerova, s. 46. Dále SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1920–1926*, s. 582 a 720.

¹²⁷ Při volbě starosty odevzdáno bylo celkem 28 hlasů, z nichž 15 lístků znělo pro sociálního demokrata Richarda Kleibera, 5 pro národního demokrata Vojtěcha Tšpona, 6 pro komunistu Antonína Bukače, 1 pro živnostníka Jaroslava Strojila a 1 byl prázdný. LAPÁČEK, J.: *Richard Kleiber, starosta města Přerova*, s. 10.

pracovníkem v legionářských organizacích.¹²⁸ Jeho volbou ovšem nastaly přesuny v zastoupení stran, proto musela být zvolena celá městská rada a dva náměstkové, kterými se stali lidovec Eduard Veselský a národní socialista Otto Kadlec.¹²⁹

Do úřadu nastoupil Kleiber na následující schůzi s tímto programem. „*Nezavádějme do našeho sboru politiku stran, politiku ulice a politickou demagogii. Uvědomme si, že máme především splnit rozsáhlé úkoly hospodářsko-sociální. Program je dán naší ústavou, všim tím, čím nás revoluce světová davši nám svobodu působením Masaryka obohatila. Pro další rozvoj je zapotřebí čistota v obci, zlepšené školství, péče o bezpečnost, péče o zdraví, péče o náležité úřadování, péče o dobré komunikace, o zanedbanou mládež, o sirotky, péče o kanalizaci, vodovody, řádné ulice, chodníky atd. To jsou úkoly, jichž se můžeme zhostit jen soustavnou společnou spoluprací a vynaložením nejvyšších peněžních prostředků, při čemž se postaráme o to, aby naše peněžní ústavy v první řadě levným úvěrem sloužily obci.*“¹³⁰ Také požádal Okresní školní výbor a Okresní úřad v Přerově o úlevy ve výkonu svých učitelských povinností na měšťanské dívčí škole Karolíny Světlé v Přerově, a to tak, aby mu bylo nejenom umožněno vykonávat starostenský úřad dopoledne i odpoledne každodenně, ale i účast na občasných jednáních mimo Přerov.¹³¹ Dopisem ze dne 31. března 1931 Okresní školní výbor navrhuje, „*aby byl až do právoplatného zvolení starosty zproštěn úplně vyučovací povinnosti až do 18. října 1931. ... Škola se bez odborného učitele Kleibera obejde a sbor učitelský, který si pokládá za čest, že z jeho středu je starosta města, ochotně mu jeho funkci usnadní.*“¹³² Nakonec z rozhodnutí Zemské školní rady v Brně nebyl úplně zproštěn této povinnosti, pouze došlo k jejímu snížení pro zbývající část volebního období na týdenních 12 hodin.¹³³ Tento stav měl platit do poloviny října 1931.

¹²⁸ Místní zprávy. Volba nového starosty v Přerově. Obzor, č. 51, 1. 3. 1931, s. 2.

¹²⁹ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1926–1933*, s. 555–557.

¹³⁰ Tamtéž, s. 565. Také JELÍNEK, B. – KOVAŘÍK, J. – KRAŤOCH, J. (ed.): *c. d.*, s. 71.

¹³¹ LAPÁČEK, Jiří: *Richard Kleiber, starosta, který položil základní kámen ke stavbě nové sokolovny*. Nové Přerovsko, č. 18, 3. 5. 2013, s. 12.

¹³² SOKA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera, *Návrh Okresního školního výboru o uvolnění z učitelských povinností*.

¹³³ Ve školním roce 1930/1931 vyučoval občanskou výchovu (2 hod.), český jazyk (4 hod.), zeměpis, dějepis (3 hod.) a německý jazyk (3 hod.). Vše bylo pro 4. třídu. Tamtéž, *Rozvrh hodin měšťanské školy Karolíny Světlé v Přerově na školní rok 1930/1931*.

Po uplynutí sedmiměsíčního přechodného období se konaly v Přerově, ne však ve větších moravských městech (Brno, Olomouc, Prostějov, Kroměříž, Moravská Ostrava), dne 27. září 1931 řádné obecní volby. Selské Listy při nich upozornily na skutečnost, že „*tak jako v Přerově, tak i v Praze využili socialisté svých starostenských funkcí, aby podali kandidátky první, protože starosta jako příslušník této strany předešel ostatní zmocněnce tím, že si jako starosta umožnil přístup do podatelny úředními místnostmi, a tím předběhl ostatní zmocněnce.*“¹³⁴ Je těžké s tímto tvrzením souhlasit, ovšem je pravdou, že číslo 1 na kandidátní listině při těchto volbách skutečně patřilo sociální demokracii.¹³⁵ Z 11 694 odevzdaných platných hlasů pro devět politických stran se vítězem stala strana sociálně demokratická s počtem 3 325 hlasů, která se ziskem 12 mandátů vystřídala stranu lidovou.¹³⁶ Kronikář města si postěžoval na 92% volební účast. „*Absence voličů byla zvýšena vlnou právě pořádaných závodů Masarykova okruhu, takže ráno odjelo vlakem do Brna na 250 osob.*“¹³⁷ Po zamítnutí námitek Eduarda Čejky na výsledek voleb se konala dne 13. listopadu 1931 ustavující schůze městského zastupitelstva. Starostou byl opět zvolen Richard Kleiber.¹³⁸ Prvním náměstkem se stal Josef Polame ze strany živnostenské (referent pro hospodářství), druhým Eduard Veselský ze strany lidové (stavební referent). Ustavující schůzi řídil okresní hejtman František Chmelík, podle kterého „*je povinností nového zastupitelstva zmírnit hospodářskou krizi a snížit nezaměstnanost.*“ Po ustanovení následujících komisí: dopravní, elektrárenská, finanční, hospodářská, jateční, kulturní, pro pohřební ústav, právně-policejní, pro sady a hřbitov, pro sociální

¹³⁴ *Přerovské zprávy. Socialisté jsou všude stejní.* Selské listy, č. 70, 9. 9. 1931, s. 4.

¹³⁵ *Přehled volebních výsledků jednotlivých obvodů města Přerova.* Právo, č. 40, 3. 10. 1931, s. 6.

¹³⁶ Lidovci 2 244 hlasů (8 mandátů), národní socialisté 1 590 hlasů (6 mandátů), komunisté 1 315 hlasů (4 mandáty), živnostníci 995 hlasů (4 mandáty), národní demokracie 986 hlasů (4 mandáty), fašisté 496 hlasů (2 mandáty), agráři 484 hlasů (2 mandáty), křesťanští socialisté 215 hlasů (žádný mandát). LAPÁČEK, J.: *Starostové města Přerova*, s. 47.

¹³⁷ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kronika města č. 4 (zápisy pro období 1. 5. – 31. 12. 1931)*, s. 46.

¹³⁸ „*Při volbě starosty bylo odevzdáno 31 lístků, z nichž obdrželi Richard Kleiber 27 hlasů a Karel Kouřilek 3 hlasy (jeden lístek odevzdán prázdný).*“ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1926–1933*, s. 664–665.

a bytovou péči, stavební, vodárenská, zaměstnanecká, zdravotní, zemědělská a lesní; a rozdělení referátů mohlo začít od 22. listopadu 1931 nové funkční období.¹³⁹

Na následující schůzi zastupitelstva dne 16. prosince 1931 vystoupil Kleiber s projevem, ve kterém představil problémy, které Přerov tíží. Ať už se jednalo o systematické ochuzování¹⁴⁰ ve věcech vodohospodářských, železničních či hospodářských, nebo pokles průmyslu, který zavíráním průmyslových závodů vedl k omezování práce v nich. Východisko z hospodářské krize, která postihla Evropu, viděl v léčbě přerovských hospodářských poměrů tak, že „*se budeme snažit zavést do obecního hospodaření rovnováhu, nezastavíme se ve stavebním podnikání,¹⁴¹ obecní podniky musí v příštích letech přispívat k úpravě obecních financí,¹⁴² musíme uhájit význam střediska železničního a střediska vodních cest, zlepšit sociální péči.*“¹⁴³ Těchto cílů je možné dosáhnout pouze spoluprací s městskou radou a městským úřednictvem, kterým zákon č. 122/1933 Sb. z. a n. prodloužil volební období na 6 let. Díky tomu zůstala většina členů zastupitelstva zvoleného v roce 1931 ve funkci až do roku 1938, protože volby 1937 byly o jeden rok odloženy. Na druhou stranu se prodloužení netýkalo funkce starosty, který byl po uplynutí čtyř let volen obecním zastupitelstvem,¹⁴⁴ ovšem jeho volbu nyní potvrzovalo pro obce se sídlem okresního úřadu (např. Přerov) ministerstvo vnitra, pro ostatní pak zemský úřad. Tímto zásahem státu do pravomocí obce již starostové podle Karla Schelleho nevystupovali jako volení představitelé obecní samosprávy, ale jako výkonné orgány státní správy.¹⁴⁵

¹³⁹ Kleiber byl zvolen do správní rady městských elektrických podniků, správního výboru nemocnice, finanční komise, odboru sociální a bytové péče, zaměstnaneckého odboru. SOkA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1926–1933*, s. 665.

¹⁴⁰ Blíže viz KLEIBER, R.: *Pro spravedlivý rozvoj*, s. 1–3.

¹⁴¹ „*V příštím roce dokončíme stavbu obecních budov: vodárny, vodárenského domu obytného, očního pavilonu při nemocnici, obytné budovy při státní škole průmyslové, městského sociálního ústavu, stavby druhého mostu přes řeku Bečvu, stavby železobetonové lávky v prodloužení ulice Pod valy nebo budovy pro obecní úřad.*“ SOkA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1926–1933*, s. 668–669.

¹⁴² Sice třetí 169/1930 Sb. z. a n. a čtvrtá finanční novela 69/1935 Sb. z. a n. měla snížit zadluženost, na druhou stranu opět zvýšila závislost obcí na státu. SCHELLE, K.: *c. d.*, s. 318.

¹⁴³ PRCHAL, L.: *c. d.*, s. 26.

¹⁴⁴ Údaj o následné volbě a potvrzení Richarda Kleibera do funkce starosty Přerova se nepodařilo dohledat. Na druhou stranu tuto informaci zaznamenal Jiří Lapáček, který uvádí rok 1935. LAPÁČEK, J.: *Starostové města Přerova*, s. 48.

¹⁴⁵ SCHELLE, K.: *c. d.*, s. 316–317.

3.2.1 Význam funkce starosty a realizace vytyčených cílů (1931–1938)

„Úřad starosty jest nejvyšší demokratickou poctou občanskou v obci. ... Starosta má být strážcem a ochráncem práva, klidu a spravedlnosti a dobrým vůdcem a příkladem svých občanů.“¹⁴⁶ Na druhou stranu tato funkce člověka plně zaměstnávala, mnohdy i vyčerpávala. „*Obecní rozpočty, účty, zápůjčky, stavby a opravy, služba finanční, účetní a pokladní, úkoly sociální, zdravotní, komunikační atd., to vše vyžaduje značné práce, námahy i obětí.*“¹⁴⁷ Jako stálý obecní orgán, volený členy obecního zastupitelstva, se podílel na přípravě věcí pro schůze obecního zastupitelstva a rady, jíž byl členem, měl rozsáhlou pravomoc správní, dozorčí a disciplinární, zastupoval obec navenek nebo předsedal různým komisím (např. místní volební komisi, letopisecké komisi a jiné). Dále k jeho povinnostem patřila správa obecního majetku a péče o výkon místní policie. Kromě samostatné působnosti vykonával rozsáhlou činnost v oboru působnosti přenesené, zejména ve věcech správy politické, vojenské, finanční nebo v záležitostech trestních.¹⁴⁸ A proto z důvodu velké odpovědnosti měla být tato přední místa obsazována takovými osobami, které rozumí potřebám obce i občanstva a dovedou je řádným způsobem uspokojit.¹⁴⁹ To také Richard Kleiber prosazoval. „*Osobní a stranické zájmy musí jít vedle, a jen všeobecný prospěch města a občanstva musí jít napřed.*“¹⁵⁰

Za jeho sedmiletého působení v úřadu se zasadil o dokončení stavby betonové lávky přes Bečvu u Michalova, na kterou finančně přispěla i městská spořitelna v Přerově.¹⁵¹ Potřebnou stavbou se stal také most Čs. legií.¹⁵² Ten měl být kromě odlehčení provozu jedinému městskému mostu (mostu Miroslava Tyrše) vzpomínkou na činnost legionářů, ale i „*svědek těžkých hospodářských dob, symbol*

¹⁴⁶ FLÖGEL, J.: *c. d.*, s. 308.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 696.

¹⁴⁸ BARTOŠ, J. (ed.): *Historický místopis Moravy a Slezska*, Svazek 1, s. 51.

¹⁴⁹ FLÖGEL, J.: *c. d.*, s. 310.

¹⁵⁰ SOkA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1926–1933*, s. 565.

¹⁵¹ „*Železo a beton, které tvoří součást této stavby, jsou nám symbolem víry v lepší budoucnost a věříme, že přes dnešní těžké doby překleneme se pracně sice, ale přesto bezpečně, budeme-li mít důvěru v sebe, důvěru druh v druh, v obec i stát.*“ MOHAPL, Ladislav: *Slavnostní odevzdání nové železobetonové lávky přerovské veřejnosti (proslov)*. Obzor, č. 255, 8. 11. 1932, s. 2.

¹⁵² Jeho délka dosahovala 90,6 metrů. Celkový náklad se pohyboval okolo 2 milionů korun, 40 % nákladů hradil stát. Propojil ulici Velké Novosady na levém břehu s ulicí Tržní na pravém břehu. *Přerovský most po stránce technické*. Obzor, č. 150, 4. 7. 1933, s. 2.

vzájemného pochopení a prorok lepších příštích zítřků.¹⁵³ Most by nemohl vzniknout bez práce městské rady, městského zastupitelstva, architektů inženýrů Müllera, Kapse a Kahana a jednoho sta dělníků. Byl odpovědí na požadavky podnikatelské sféry o spojení centra se severozápadní průmyslovou oblastí. Z dalších projektů o kterých Kleiber rozhodoval jmenujme výstavbu společné budovy pro městskou vodárnu, hasičský sbor a Československý červený kříž; při nemocnici otevřený oční pavilon, který přispěl ke zlepšení zdravotních poměrů ve městě a okolí, několik obytných domů v ulici Tyršově, Na Hrázi, Šířavě, U Strhance, Malých Tratidlech, bytový komplex Lešetín nebo přístavbu dvou bytů při státní průmyslové škole pro ředitele a školníka i rekonstrukci celé této školy.¹⁵⁴ Také se neopomnělo na vydláždění hlavních ulic s ústředním náměstím. Co se týče dopravy, tak vážnou překážku představovalo úroňové křížení vlaků na konci ulice Velká Dlážka, protože se na ní při přejezdu vlaků tvořily dlouhé zástupy vozidel. Až výstavba podjezdu u Předmostí v roce 1938 situaci vyřešila.¹⁵⁵ Zvýšenou pozornost věnovala přerovská samospráva i chudým a nezaměstnaným.¹⁵⁶ „*Pořádaly se sbírky k získání nejenom finančních prostředků, ale i naturálií od institucí a jednotlivců.*“¹⁵⁷ Pro opuštěné děti byl rozšířen stávající sirotčinec a nemajetní se mohli uchýlit od roku 1934 do městského sociálního ústavu. Za zmínku stojí i úprava městského parku Michalov, urnového háje nebo pojmenování nových ulic

¹⁵³ KLEIBER, R.: *Proslov při odevzdání mostu Legií*, s. 4.

¹⁵⁴ Na náklady města bylo po celou dobu existence první republiky postaveno 16 jednopatrových domů v ulici Na Hrázi a 11 třípatrových domů v Tyršově, Tusarově a Denisově ulici. LAPÁČEK, Jiří: *Přerov v proměnách času. Stavební proměny Přerova od 2. poloviny 19. století a pohlednicová tvorba s přerovskou tematikou v letech 1939–2002* (dále jako LAPÁČEK, J.: *Přerov v proměnách času*, Díl 2). Díl 2. Přerov 2004, s. 6.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 6.

¹⁵⁶ Podle deníku *Obzor* bylo „začátkem dubna 1932 na Přerovsku 2 282 nezaměstnaných, což je o 1 694 více než minulý rok. Je veliká naděje na rapidní pokles, neboť ve městě se v nejbližší době započne stavba železobetonového mostu, sociálního ústavu a pokračováno bude v již loni započatých stavbách (oční pavilon, vodárenský dům, obytných domů).“ *Proti loňsku je letos nezaměstnanost na Přerovsku o čtyři sta procent větší.* *Obzor*, č. 76, 1. 4. 1932, s. 3. Před Kleiberovou rezignací v roce 1938 byl počet nezaměstnaných na Přerovsku 1 196 osob. *Přerov. Pohyb nezaměstnanosti na Přerovsku.* *Hlas lidu*, č. 101, 30. 12. 1937, s. 4.

¹⁵⁷ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1933–1938*, s. 129. Do sbírky se zapojil například i Okresní úřad v Přerově, který 19. ledna 1933 poukázal na konto Městské spořitelny obnos 53 korun. SOKA Přerov, Okresní úřad Přerov, fond Prezidiální spisy 1919–1938, kart. 50, inv. č. 1393, sign. 100, 1933, *Sbírka na nezaměstnané mezi zaměstnanci OÚ, žádost starosty Kleibera.*

a nábřeží z důvodu rozšiřování města.¹⁵⁸ Podíl měl Kleiber i na pořádání Středomoravské výstavy v roce 1936 a výstavbě přerovského letiště vlevo od silnice do Henčlova v roce 1937, které posloužilo vojenským účelům. Lze říci, že bez jeho přičinění by k realizaci všech zmíněných projektů nedošlo.

Kromě výše zmíněného bychom ve třicátých letech v Přerově našli vodovod zprovozněný v roce 1903 a kanalizaci. Ve větší míře zde byla zastoupena průmyslová výroba, která využívala spolu s domácnostmi elektřinu z místní elektrárny. O uspokojení poptávky po spotřebním zboží se začaly starat specializované obchody, které nabízely obuv, drogistické zboží nebo knihy. Neméně důležitými se staly peněžní ústavy¹⁵⁹ a pojišťovna. Kulturní program poskytoval kromě kin Olympia, Orania, Bio Sokol, Hvězda a Sport také divadelní soubor Přerub v sále Městského domu, kde se mimo jiné konaly i schůze spolků. Příchozí návštěvníci mohli využít služeb hotelu Grand, navštívit Městské muzeum, Masarykovu knihovnu nebo městskou plovárnu. Úplné základní vzdělání zajišťovala obecná a měšťanská škola. Na ně byly napojeny školy pokračovací, reálné gymnázium, škola zemědělská, průmyslová, obchodní, veřejná odborná škola pro ženská povolání nebo pedagogická škola.¹⁶⁰ Význam města podtrhla modernizace nádraží a nechybělo ani reprezentativní sídlo okresních politických úřadů pro politický okres Přerov nebo policejní stanice.¹⁶¹

Rozvoj města na druhou stranu poškodilo několik skutečností. Za prvé spor s ministerstvem železnic v roce 1932. Železniční správa chtěla vést bez zastávky kolem Přerova čtyři rychlíky, a tím zkrátit jízdní dobu o několik minut při cestě do Prahy. Závěr jednání nespokojených zástupců středomoravských měst společně se zásahem starosty Kleibera u Ministerstva železnic, vedl ke kompromisu.

¹⁵⁸ Buď podle významných osob (např. ulice Rašínova, Štefánikova, dr. Edvarda Beneše) nebo podle místního názvu (např. ulice U Strhance, K Bečvě). PRCHAL, L.: *c. d.*, s. 23.

¹⁵⁹ Úvěrní spolek, Okresní záložna, Občanská záložna, Raiffeisenova záložna, Živnostenská záložna, Zemědělská záložna, Legiozáložna, Dělnická záložna, Záložna továrny na hnojiva. FIŠER, Zdeněk: *Peněžní ústavy v Přerově 1861–1952*. In: LAPÁČEK, Jiří: Přerov. Povídaní o městě. Díl 2. Přerov 2002, s. 159.

¹⁶⁰ HÝBL, František: *Dějiny přerovského školství*. In: LAPÁČEK, Jiří: Přerov. Povídaní o městě. Díl 1. Přerov 2000, s. 157–163.

¹⁶¹ LAPÁČEK, J.: *Přerov v proměnách času*, Díl 2, s. 4–6. Také BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *c. d.*, Svazek 6, s. 26. Také LAPÁČEK, Jiří: *Přerov*. Praha – Litomyšl 2010, s. 33–41.

Odkloněny byly rychlíky dva.¹⁶² Nicméně tento částečný úspěch stejně Přerov poškozoval, protože ztížil osobní a poštovní dopravu, a způsobil úbytek a přeložení drážních zaměstnanců do Ostravy a Bohumína.¹⁶³ Za druhé se z důvodu nenalezení státní finanční podpory nepodařilo ve věcech vodohospodářských uhájit výstavbu průplavu Labe–Dunaj–Odra, který by propojil Severní, Baltské a Černé moře, čímž by umožnil levnější dopravu zboží a zabránil záplavám. A nakonec za třetí přicházel obecní rozpočet od třicátých let o nemalou část přídělů z vyrovnávacího fondu, protože do jeho sestavování nově zasahoval zemský výbor. Tyto příděly sloužily k úhradě schodku obecního rozpočtu, a čím byly nižší, tím obtížněji se ve městě hospodařilo. Proto se zdůrazňovalo „...šetření ve všech oborech obecní správy, jakož i ve všech obecních podnicích, které musí kromě toho přispívat značnými částkami celkovému hospodaření obecnímu.“¹⁶⁴ Alespoň částečnou náhradou za výše zmíněné problémy se stal souhlas státní správy se zřízením obchodní akademie v roce 1934.¹⁶⁵

Na základě dochovaných pramenů můžeme říci, že přerovskou prvorepublikovou komunální politiku nelze idealizovat. I zde docházelo ke kauzám, které poškozovaly její členy. Uvedme například městského radního za komunistickou stranu Karla Kouřílka, který byl v roce 1934 trestně stíhán za šíření nepravdivých zpráv a hanobení demokracie.¹⁶⁶ Ve stejném roce čelil na podnět Okresního školního výboru v Přerově jistému podezření i samotný starosta. Musel zdůvodňovat, zda nepobírá vedlejší příjmy z členství v různých odborech, do kterých byl vyslán obecním zastupitelstvem. Podle Kleiberovy odpovědi „*předsednictví ve správní radě městských elektrických podniků, ve správním výboru městské veřejné nemocnice, v různých odborech při městské radě, členství ve finanční komisi a jinde jsou funkce bezplatné.*“¹⁶⁷ Prací na nové

¹⁶² Ústupek ministerstva železnic střední Moravě. Obzor, č. 232, 9. 10. 1932, s. 4.

¹⁶³ ŠIMAROVÁ, L.: c. d., s. 50.

¹⁶⁴ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1933–1938*, s. 117. Také ŠIMAROVÁ, L.: c. d., s. 39.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 50.

¹⁶⁶ SOKA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, bal. 1762, Volby obecního zastupitelstva a obecní rady, *Trestní stíhání Karla Kouřílka za šíření nepravdivých zpráv a hanobení demokracie*.

¹⁶⁷ SOKA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera, *Sdělení Richarda Kleibera na výzvu Okresního školního výboru v Přerově (4. dubna 1934)*.

sokolovně v roce 1935, které Kleiber popřál, aby „...byla tvrzí pevnou, nezdolnou proti všem nepřátelům, v níž povedete k opravdovému vlastenectví,“¹⁶⁸ a na Středomoravské výstavě nakonec kauzy upadly v zapomnění.

3.2.2 Středomoravská výstava (1936)

Velkého významu měla pro Přerov Středomoravská výstava, která se uskutečnila ve dnech 20. června až 16. srpna 1936, o jejíž hladký průběh a výběr protektora se postaral starosta Kleiber společně s dalšími organizátory. Velikostí srovnatelná akce se zde naposledy konala v roce 1893.¹⁶⁹ Od té doby byla propagace města ze strany úřadů opomíjena, ačkoli Přerov leží na tak důležité železniční křižovatce. Sice v roce 1933 přišel návrh uspořádat národohospodářskou výstavu, ale „...obrovská nezaměstnanost a slabá finanční potence brzdila odhodlání uspořádat navrhovanou výstavu.“¹⁷⁰ Obrat nastal v roce 1935, kdy byl na valné schůzi Hanáckého národohospodářského sboru dne 11. května 1935 přijat návrh „seznámit širokou veřejnost s hodnotami jak národohospodářskými, tak i kulturními nejen z Přerova a střední Moravy, nýbrž v některých úsecích ze země Moravskoslezské nebo z celého státu, a přispět k oživení obchodního, živnostenského a průmyslového podnikání propagací hodnotné tuzemské výroby v zájmu kraje, země i státu.“¹⁷¹ Po dlouhém jednání s obecním zastupitelstvem bylo rozhodnuto stanovit termín konání na červen následujícího roku, protože se v tomto roce slavilo 680. jubileum povýšení Přerova na město, výročí 320 let od učitelského působení J. A. Komenského v Přerově, 300 let od úmrtí Karla Staršího ze Žerotína, kterému byl přerovský zámek místem, kde působil a zemřel, a 100 let od povolení koncese k výstavbě Severní dráhy císaře Ferdinanda z Břeclavi do Přerova. Ale nastal problém s umístěním výstavy, „neboť není v Přerově místa, kde by mohla být soustředěna v jediném celku.“¹⁷² Nakonec se výstavní prostory nacházely

¹⁶⁸ *Do vínku nové přerovské sokolovně.* Obzor, č. 224, 5. 10. 1935, s. 1.

¹⁶⁹ *Před 40 lety prožíval Přerov slavné dny. Ve dnech 13. – 26. srpna se konala ve městě velká průmyslová výstava.* Obzor, č. 280, 10. 12. 1933, s. 1–2.

¹⁷⁰ *Jak vznikala.* Obzor, č. 142, 21. 6. 1936, s. 2.

¹⁷¹ KLEIBER, Richard: *Středomoravská výstava v Přerově 1936.* Hlas lidu, č. 34, 1. 5. 1936, s. 3.

¹⁷² SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1934–1938*, s. 248.

na přerovském nádraží a v deseti budovách ve městě, z nichž šest bylo školních.¹⁷³ Tím došlo k narušení průběhu konce školního roku, proto byla na doporučení ministerstva a zemské školní rady výuka v Přerově ukončena již 13. června. Kronika dívčí měšťanské školy Karolíny Světlé se zmiňuje, že „...od ledna až do 13. června se přidalo týdně vyučovacího času a nahrazovaly se nejdůležitější předměty.“¹⁷⁴ I učitelé byli pověřeni prací pro výstavu. Zejména pracovali na instalaci výstavy školství nebo byli k dispozici v informačních kancelářích na dráze a ve městě.¹⁷⁵

Hlavní výstavní areál se rozkládal na pravém břehu řeky Bečvy u parku Michalov, kde vyrostl velký počet pavilonů.¹⁷⁶ Pavilon města Přerova reprezentovaly expozice Komenského, Karla Staršího ze Žerotína, prezidentů T. G. Masaryka, Edvarda Beneše a generála M. R. Štefánika (umístěny v prostorách zámku), expozice elektrizační, zemědělská, železničního dopravnictví a poštovní, expozice o cukrovarnictví, pivovarnictví, mlékařství a sýrařství nebo výstava diluviálního člověka z Předmostí, moravských umělců a světla a vody (umístěny v budově sokolovny, na výstavišti, ve školách, na nádraží).¹⁷⁷ Velkou atrakcí se stala se zpožděním otevřená padáková věž v zábavním parku u Michalova.¹⁷⁸ Náklad na její stavbu se pohyboval okolo 100 tisíc korun „a po celou dobu výstavy se nepříhodilo nijaké nebezpečí.“¹⁷⁹ Po skončení výstavy věž koupila Zbrojovka Brno a postavila ji na brněnské výstaviště.¹⁸⁰

¹⁷³ Ostatními byly přerovský zámek, stará sokolovna, výstaviště u Michalova a školní budovy.

¹⁷⁴ SOKA Přerov, fond Měšťanská škola dívčí Karolíny Světlé Přerov, inv. č. 1, *Kronika 1919–1939*, nefoliováno (zápis k roku 1935/1936).

¹⁷⁵ Tamtéž, nefoliováno (zápis k roku 1935/1936).

¹⁷⁶ Obchodně-průmyslový, obchodně-živnostenský, strojírenský, Středomoravských elektráren, záložen, družstevní, firmy Baťa, města Přerova, hanáckých měst Olomouce, Prostějova, Kroměříže, Kojetína a Hulína, expozice průmyslových měst Brna, Ostravy a Zlína. DRECHSLER, A. – FIŠMISTROVÁ, V. – LAPÁČEK, J.: *c. d.*, s. 115–116.

¹⁷⁷ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1934–1938*, s. 307.

¹⁷⁸ V provozu od 4. července. SOKA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 4, *Rukopis kroniky výstavy (1931–1941)*, s. 108. „Z věže se skáče tak, že se člověk připoutá již k otevřenému padáku. Při skoku není padák volný, ale vede od něho drátěné lano, které se volně odtáčí. Při skocích jde o to, aby si lidé uvykli na pocit pádu do prostoru.“ *Padáková věž v Přerově*. *Obzor*, č. 37, 14. 2. 1936, s. 2.

¹⁷⁹ SOKA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 4, *Rukopis kroniky výstavy (1931–1941)*, s. 108. Ovšem při její stavbě se zranili dva dělníci. *Neštěstí pod padákovou věží*. *Obzor*, č. 146, 26. 6. 1936, s. 2.

¹⁸⁰ SOKA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 4, *Rukopis kroniky výstavy (1931–1941)*, s. 71.

O organizační záležitosti se staralo Středomoravské družstvo s dvaceti výbory a deseti výstavními sekcemi.¹⁸¹ Presidium tvořili starosta Přerova, okresní hejtman, 1. a 2. náměstek starosty, právní rada, továrníci a velkoobchodníci, ředitel městské spořitelny, ředitel okresní záložny. Jejich úspěšnou agitací přislíbily spolupráci „*Zemská živnostenská rada v Brně, soukromé osoby (malíři, umělci), Okresní sdružení katolické omladiny, Kancelář prezidenta republiky, Středomoravské elektrárny, ministerstvo obrany, pošt, telegrafů, železnic nebo některé přerovské podniky (např. Kazeto, pivovar, knihtiskárna Strojil)*“.¹⁸² Kromě členů družstva byl ke spolupráci vítán každý, kdo měl zájem na přítomném a budoucím rozkvětu města. Ale žádný projekt nelze realizovat bez finančních prostředků. I když si družstvo stanovilo rozpočet na jeden a půl milionu korun, hledalo peníze i jiným způsobem. „*Naše veřejnost i různé korporace v ČSR, zájemci budou prosebnými dopisy požádáni, aby věnovali peněžní dary*“.¹⁸³

Upozornit na výstavu se snažil kromě zpráv v denním tisku také plakát, vybraný v soutěži vyhlášené městem, jehož autorem byl žák umělecko-průmyslové školy v Praze Jaroslav Hlaváč. „*Představoval bledě-modrou plochu československé republiky v kulatém modrém terči. Nápis Přerov a text dole*“.¹⁸⁴ Před samotným zahájením proběhly poslední úpravy. Správa městských sadů „*obstarala květinovou výzdobu a dekoraci a v zahradnické expozici umístila vkusné lavičky*“.¹⁸⁵

Úspěchem Kleibera a pořadatelů se zdál být příslib prezidenta republiky Edvarda Beneše o převzetí protektorátu nad výstavou. „*Hluboce vděčni za přijetí protektorátu panem prezidentem republiky Dr. Edvardem Benešem těšíme*

¹⁸¹ Z výborů jmenujme například finanční, školský, muzejní, vojensko-obranný, zahradnický nebo sjezdový. SOkA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Kniha zápisů 1934–1938*, s. 307.

¹⁸² SOkA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 4, *Rukopis kroniky výstavy (1931–1941)*, s. 34–35.

¹⁸³ SOkA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 1, *Kniha protokolů o schůzích přípravného výboru (1935–1936)*, s. 86. Městská rada přispěla obnosem 10 tisíc korun na přípravné práce a 50 tisíc korun na garanční fond, přerovské obchodní grémium poskytlo částku 5 tisíc korun, okresní výbor 100 tisíc korun a obecní zastupitelstvo dokonce 300 tisíc korun. Tamtéž, s. 11.

¹⁸⁴ SOkA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 4, *Rukopis kroniky výstavy (1931–1941)*, s. 42–43.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 81.

*se s hanáckou srdečností, že poctí Středomoravskou výstavu svou návštěvou.*¹⁸⁶ Ovšem na její zahájení se nemohl dostavit. Proto ji musel zahájit po proslovu starosty zástupce protektora, ministr obchodu J. V. Najman, který pochválil práci města a jeho obyvatel a zdůraznil, „že musíte ukázat hlavě státu, našim lidem i hostům z ciziny to nejlepší a nejdokonalejší, čím se Vaše památné město ... může pochlubit.“¹⁸⁷ Po přestřižení stuhy a podpisu čestných předsedů výstavy do pamětní knihy se odebral průvod na prohlídku jednotlivých expozic.

„Výstava nabyla takových rozměrů, že se bylo stále na co dívat. Na ulicích a na výstavišti byl stálý ruch.“¹⁸⁸ Ale všechno jednou končí. Dne 16. srpna byla na výstavišti oficiálně ukončena. „Loučíme se s tebou, Středomoravská výstavo, nechť vzkvétá město Přerov, které nás hostilo, a celá Haná, ze které jsi vyšla.“¹⁸⁹ I přes problémy způsobené některými vystavovateli, kteří včas nezaplátili za výstavní místo, činil celkový příjem pět milionů korun.¹⁹⁰

V průběhu konání se zvýšil počet obyvatel ve městě, „lze spatřit na ulicích cizí tváře, cizí skupiny, zástupy a průvody.“¹⁹¹ Do konce srpna 1936 ji přijelo zhlédnout na 150 tisíc osob, které se mohly zúčastnit doprovodných akcí v podobě kulturních dnů nebo sjezdů. Rovněž přispěla k oživení živnostenského a obchodního ruchu. To dokládá konkrétní příklad, kdy „majitelé restauračních zařízení mají povoleno mít prodlouženo otevírací dobu do 3 hodin ráno.“¹⁹² A v neposlední řadě snížila nezaměstnanost a probudila zájem o oblast Hané, neboť byla zakončena hanáckými národopisnými slavnostmi. Po vzoru přerovské výstavy se začalo s přípravami i v jiných městech, například v Kroměříži, Soběslavi, Vysokém Mýtě, Olomouci. Ale z důvodu politických událostí a vypuknutí druhé světové války k jejich uspořádání už nedošlo.

¹⁸⁶ KLEIBER, Richard: *Na uvítanou!* In: JELÍNEK, B. J. – ROŠTLAPIL, Václav: Katalog Středomoravské výstavy v Přerově 20. 6. – 16. 8. 1936. Přerov 1936, s. 3.

¹⁸⁷ *Středomoravská výstava otevřena. Slavnostní zahajovací akt.* Obzor, č. 143, 23. 6. 1936, s. 2.

¹⁸⁸ SOKA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 4, *Rukopis kroniky výstavy (1931–1941)*, s. 131.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 130.

¹⁹⁰ *Středomoravská výstava měla pětimilionový obrat.* Obzor, č. 98, 28. 4. 1937, s. 2.

¹⁹¹ SOKA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, inv. č. 4, *Rukopis kroniky výstavy (1931–1941)*, s. 97.

¹⁹² SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1934–1938*, s. 365.

4. Závěr života (1938–1941)

Deník Obzor publikoval dne 9. ledna 1936 znepokojivou zprávu. „*Ve 4 hodiny ráno dostal [Kleiber – pozn. autora] náhlý záchvat nervové slabosti, vzniklý duševním přepracováním a v bezvědomí byl přepraven do přerovské nemocnice.*“¹⁹³ Podle lékařské zprávy ze dne 24. ledna 1936 onemocněl „*běžným záchvatem bezvědomí s následnou amnesií. Vše bylo způsobeno přepracováním.*“¹⁹⁴ Proto na radu lékařů nastoupil starosta Kleiber od 10. ledna zdravotní dovolenou. Po jejím ukončení a opětovném nástupu do zaměstnání byl slavnostně za svoji svědomitou práci pro školu od 1. května 1936 jmenován definitivním ředitelem na Slaměnickově chlapecké měšťanské škole v Přerově.¹⁹⁵

Z důvodu zhoršení zdravotního stavu byl Kleiber v červnu 1937 převezen na kliniku do Brna. Doktor Šťastný, okresní lékař, ve svém posudku tvrdí, že příčinou jeho stavů je „*tumor mozkový v předním laloku čelním. Vyšetřovaného shledávám nezpůsobitelného k výkonu povolání učitele a navrhuji udělení zdravotní dovolené v trvání 3 měsíců, neboť nelze očekávat, že dříve bude moci vyučovat.*“¹⁹⁶ Zároveň od této doby nevykonával funkci starosty a ani se neúčastnil schůzí rady, zastupitelstva a jiných komisí. Proto bylo nutné do výše zmíněných funkcí dosadit zástupce, kterým se stal náměstek starosty Vojtěch Tšpon.

Bohužel, zdravotní situace se nezlepšila. Na doporučení lékařů se měl vzdát funkce starosty, ředitele i učitele. Po důkladném zvážení oznámil Richard Kleiber na konci ledna 1938 městské radě, že ze zdravotních důvodů rezignuje na funkci starosty a na všechny funkce, které v samosprávě zastával.¹⁹⁷ Naopak funkce ředitele a učitele se vzdát nehodlal. Ovšem svou roční nepřítomností neunikl pozornosti

¹⁹³ *Starosta města Přerova náhle onemocněl.* Obzor, č. 6, 9. 1. 1936, s. 2.

¹⁹⁴ SOKA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera, *Posudek úředního lékaře (24. ledna 1936).*

¹⁹⁵ S funkcí zastával i místo definitivního odborného učitele I. odboru na dívčí měšťanské škole Karolíny Světlé. PALÁSEK, E.: *c. d.*, s. 224.

¹⁹⁶ SOKA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera, *Posudek úředního lékaře (1. října 1937).*

¹⁹⁷ *Starosta Přerova s. R. Kleiber rezignoval.* Hlas lidu, č. 9, 15. 3. 1938, s. 1. Deník Hlasatel konstatuje, že „*odcházející starosta Kleiber zdolával velmi značné potíže na radnici svojí konciliantností, vynikajícími schopnostmi organizačními a svými vědomostmi, které dovedl vhodně uplatnit nejen v prostředí domácím, ale i mimo Přerov.*“ *Přerovsko. O nového starostu města Přerova.* Hlasatel, č. 6, 16. 3. 1938, s. 2.

zemské školní inspekce, která rozhodla o jeho přeložení na dočasný odpočinek výnosem ze dne 14. září 1938. Proti tomuto návrhu vznesl námitky, které zdůvodňoval i tím, že má ještě třináct let do penze. „*Prosím proto, aby mně, legionáři a obětavému samosprávnému činiteli, který s plným úspěchem řídil po dvě volební období samosprávné záležitosti okresního města Přerova, nebyla brána možnost účastnit se na výchově nové generace v druhé republice.*“¹⁹⁸ K těmto námitkám bylo nakonec přihlédnuto, a do penze nebyl poslán. Pouze mu byla prodloužena zdravotní dovolená do konce ledna 1939. Tato situace se pak opakovala ještě třikrát. Zlom nastal po vydání dekretu Zemskou školní radou v Brně dne 29. září 1939, kterým byl odeslán od 1. října 1939 na trvalý odpočinek. Za práci vykonanou pro školu získal od Zemské školní rady uznání. „*Při této příležitosti vyslovujeme Vám za dlouhé a velmi úspěšné působení ve službě školní pochvalné uznání.*“¹⁹⁹ Poslední léta na odpočinku strávil léčbou své nemoci a do veřejného života již nevstupoval. Dne 2. dubna 1941 podlehl v přerovské nemocnici následkům dlouhé a těžké nemoci.²⁰⁰ Spolupracovník Jan Machovec okomentoval zprávu těmito slovy: „*Byl objektivní a byl noblesní. Svě přesvědčení nevnucoval a pro jiný názor neurážel. ... Ted' je dobojováno. Pokoj a čest jeho památce!*“²⁰¹ I kronika Hlavní školy chlapecké v Přerově (bývalá Slaměnickova chlapecká měšťanská škola) zaznamenala tuto smutnou zprávu. „*Dne 4. dubna 1941 měl pohřeb bývalý ředitel zdejší školy Richard Kleiber. Pohřbu zúčastnili se všichni žáci všech přerovských národních škol, neboť zesnulý byl před okupací starostou města Přerova.*“²⁰² Zemřel ve věku pouhých padesáti let. Jeho působení na radnici přirovnal náměstek starosty Vojtěch Tšpon k citátu Václava Budovce z Budova, který je vyrytý do kamenné desky nad vchodem přerovské radnice. „*Kdožkoli jsa v radě, sem za úřadem svým vstupuješ, soukromé své záležitosti odlož. Hněv, násilnictví, pochlebenství. Obci starosti své podrob.*“ Pro úplnost „*Neboť jakou měrou ty jiným spravedlnost*

¹⁹⁸ SOkA Přerov, fond Okresní národní výbor Přerov, nezpracováno, Osobní spis učitele Richarda Kleibera, *Dopis Zemské školní radě v Brně (12. prosince 1938)*.

¹⁹⁹ Tamtéž, *Dopis Okresního školního výboru (10. října 1939)*.

²⁰⁰ Manželka Štěpánka, povoláním literární učitelka, přežila Richarda Kleibera o 27 let. Zemřela dne 28. července 1968. PALÁSEK, E.: *c. d.*, s. 224.

²⁰¹ MACHOVEC, J.: *Dobojováno*, s. 2.

²⁰² SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Slaměnickova Přerov 1884–1953, inv. č. 3, *Školní kronika (s dodatečnými zápisy z let 1940–1945)*, s. 13.

*nebo křivdu učiníš, tou měrou i tobě na soudě Božím odplatu očekávati a snášeti bude.*²⁰³

Na závěr dodejme hodnocení volebního období (1931–1938) pohledem nově zvoleného starosty JUDr. Františka Lančika ze dne 10. června 1938. *„Občanstvo bude vzpomínat na práce vykonané v tomto desetiletí pro město, jmenovitě výstavby budovy pro sociální ústav, stavby domů, dlažeb, podjezdu na konci Velké Dlážky [u Předmostí – pozn. autora] a řady jiných opatření. Konstatuji, že spolupráce byla vzorná a městské zastupitelstvo mohlo být vzorem celé Moravě.*²⁰⁴

²⁰³ TŠPON, V.: *V. Tšpon zhodnotil dílo rezignujícího starosty*, s. 1.

²⁰⁴ SOKA Přerov, fond Archiv města Přerov, nezpracováno, *Knihy zápisů 1933–1938*, s. 713.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo na základě dostupných archivních pramenů zmapovat životní osudy Richarda Kleibera, legionáře, dlouholetého učitele a zejména přerovského starosty, který v této funkci působil od počátku třicátých let minulého století do roku 1938. V mnoha ohledech se jednalo o zasloužilého muže, kterému dosud nevěnovala literatura, kromě několika článků a dvou medailonků, dostatečnou pozornost. Ačkoli se po zůstaviteli nedochoval žádný deník, bylo možné využít k rekonstrukci jeho života alespoň čtyřstránkový dokument Životopis, sepsaný synem Ing. Milošem Kleiberem dne 18. srpna 1976. Několik nesrovnalostí, kterých se dopustil v dataci (např. v legionářské službě), se podařilo objasnit a doplnit z dokumentů VÚA–VHA. Opomenuta nebyla ani učitelská profese, kterou Kleiber vykonával po dokončení studia učitelského ústavu v Polské (Slezské) Ostravě a návratu z ruských legií.

I přes vynaloženou snahu nebyla dohledána informace o vstupu Richarda Kleibera do Československé sociálně demokratické strany dělnické a rovněž není konečný seznam funkcí, které zastával. Na druhou stranu přicházíme se dvěma novými fakty. První odkazuje na Kleiberovy rodiče, které biogramy a články nezaznamenaly. Druhá se vztahuje k roku 1923, kdy se stává přerovským zastupitelem a upozorňuje na sociální problémy obyvatel města, protože byl členem zdravotní komise (např. ve volném návrhu z 10. září 1924). Tímto upravujeme argument Jiřího Lapáčka, který tvrdí, že *od roku 1927 byl činný v obecním zastupitelstvu*. To je pravda, ale Richard Kleiber byl činný i před rokem 1927, i když ne tak výrazně a úspěšně jako po roce 1927.

Práce se rovněž snažila potvrdit hypotézu o zásluhách Kleibera na rozvoji města v období výkonu funkce starosty. Abychom mohli vyvodit relevantní závěry, bylo nutné se podívat, jak si Přerov stál před jeho vstupem do úřadu. Od konce první světové války se potýkal s nedostatkem bytů, nezaměstnaností a finančními a sociálními problémy. Situaci ztížily také zásahy státu do hospodaření obcí v podobě finančních novel, problémy v železniční dopravě nebo od roku 1932 vrcholící hospodářská krize z let 1929–1933. Těchto věcí si byl Kleiber vědom a po zvolení městským starostou a navázání na činnost předchozích starostů

se pokusil o jejich řešení. Za přičinění městské rady, zastupitelstva a obecních podniků prosadil výstavbu několika obytných domů a administrativních budov, svůj podíl měl také na realizaci mostu Legíí nebo podjezdu u Předmostí, kterým se zabezpečila plynulost dopravy. Pro nezaměstnané zajistil možnost výdělků při probíhajících stavebních pracích a na sociální problémy reagoval výstavbou sociálních zařízení nebo sbírkami. Ačkoli se nepodařilo stabilizovat obecní hospodaření, postaral se o hladký průběh Středomoravské výstavy, která dokázala, že i přes poválečnou krizi a omezující státní nařízení mělo město předpoklady k dalšímu rozvoji. V důsledku výše zmíněných skutečností docházíme k závěru, že starosta Kleiber skutečně odvedl pro Přerov mnoho záslužné práce. Na základě toho nezbývá než potvrdit stanovenou hypotézu, týkající se jeho zásluhy na rozvoji města. Ačkoli nebyly dostatečně doceněny, doufám, že alespoň tato práce zachová vzpomínku na činy tohoto významného muže.

Seznam pramenů a literatury

I. Prameny

a) Archivní prameny:

Moravský zemský archiv Brno

fond Sběrka matrik, sign. 12 618, *Kniha narozených Ivanovic na Hané 1886–1913*, s. 80. In: <<http://actapublica.eu/matriky/brno/prohlizec/10624/?strana=80>> [cit. 20-09-2016].

Muzeum Komenského Přerov

fond Richard Kleiber

Vojenský ústřední archiv–Vojenský historický archiv Praha

fond Kancelář legií

fond Kmenové listiny

fond Kvalifikační listiny

fond Poslužné listy legionářů

Zemský archiv Opava, Státní okresní archiv Přerov

fond Archiv města Přerov (1916–1938)

fond Měšťanská škola dívčí Karoliny Světlé Přerov (1919–1939)

fond Měšťanská škola Slaměnickova Přerov (1884–1939)

fond Okresní národní výbor Přerov (1945–1991)

fond Prezidiální spisy (1919–1938)

fond Středomoravská výstava Přerov (1935–1942)

b) Tištěné prameny:

FLÖGEL, Jaroslav: *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha 1931.

JELÍNEK, Bedřich – KOVAŘÍK, Josef – KRAŤOCH, Jan (ed.): *Přerov: Přerovsko-Kojetínsko*. Brno 1933.

JELÍNEK, B. J. – ROŠTLAPIL, Václav (ed.): *Katalog Středomoravské výstavy v Přerově 20. 6. – 16. 8. 1936*. Přerov 1936.

LANGER, František: *Pamětní kniha 1. československého střeleckého pluku Jana Husi*. Praha 1920.

NAJBRT, Václav: *Berezovka. Ze zajateckého tábora do řad legií*. Praha 1924.

PRCHAL, Ladislav: *Dvacet let samosprávy města Přerova*. Přerov 1933.

PRCHAL, Ladislav: *Z obecní správy*. In: *Okrašlovací spolek v Přerově: Přerov a okolí, průvodce*. Přerov 1930, s. 73–80.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Praha 1919.

c) Dobový tisk (pro oblast Přerovska):

Hlasatel (ročník 18, 1938).

Hlas lidu (r. 46, 1931; r. 51–53, 1936–1938).

Nové Přerovsko (r. 22, 2013; r. 23, 2014).

Obzor (r. 22–29, 1931–1938; r. 32, 1941).

Právo (r. 12, 1931).

Přerovské echo (r. 12, 1995).

Přerovské listy (r. 4, 2011).

Selské listy (r. 49, 1931).

II. Literatura

BARTOŠ, Josef (ed.): *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek 1. *Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848–1960*. Ostrava 1966.

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek 6. *Okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž*. Ostrava 1978.

BOROVÍČKA, Michael – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek 12 b. *1890–1918*. Praha – Litomyšl 2013.

DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří: *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov 2006.

FIC, Victor Miroslav: *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914–1918*. Díl 1. Praha 2006.

FIŠER, Zdeněk: *Peněžní ústavy v Přerově 1861–1952*. In: LAPÁČEK, Jiří: *Přerov. Povídání o městě*. Díl 2. Přerov 2002, s. 155–160.

HÝBL, František: *Dějiny přerovského školství*. In: LAPÁČEK, Jiří: *Přerov. Povídání o městě*. Díl 1. Přerov 2000, s. 157–163.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938)*. *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Díl 1. Praha 2000.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938)*. *Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930–1935)*. Díl 2. Praha 2002.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938)*. *O přežití a o život (1936–1938)*. Díl 3. Praha 2003.

KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek 13. *1918–1929*. Praha – Litomyšl 2000.

KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 14. 1929–1938.* Praha – Litomyšl 2002.

LAPÁČEK, Jiří: *Československá obec legionářská – místní jednota Přerov (1915) 1920–1949. Inventář.* Přerov 2005, s. 1–10.

LAPÁČEK, Jiří: *Historie a současnost podnikání na Přerovsku a Hranicku.* Žehušice 2009.

LAPÁČEK, Jiří: *Přerov.* Praha – Litomyšl 2010.

LAPÁČEK, Jiří: *Přerov v proměnách času. Stavební proměny Přerova od 2. poloviny 19. století a pohlednicová tvorba s přerovskou tematikou v letech 1939–2002. Díl 2.* Přerov 2004.

LAPÁČEK, Jiří – MARTÍNKOVÁ, Petra: *Seznam legionářů podle obcí.* In: LAPÁČEK, Jiří (ed.): *Rodáci a občané okresu Přerov v československé legionářské armádě v letech 1914–1920.* Přerov 2001, s. 64–96.

LAPÁČEK, Jiří: *Starostové města Přerova 1850–1939.* In: Týž: *Přerov. Povídaní o městě. Díl 1.* Přerov 2000, s. 31–50.

MAIER, Karel: *Hospodaření a rozvoj českých měst 1850–1938.* Praha 2005.

MICHL, Jan: *Legionáři a Československo.* Praha 2009.

ORIÁN, Edmund: *Československá legie v Rusku 1914–1920.* Praha 2014.

PALÁSEK, Emil: *Richard Kleiber (1891–1941).* In: Týž: *Ivanovice na Hané. Z historie k současnosti.* Ivanovice na Hané 1998, s. 223–225.

PUMPRLA, Václav: *Bibliografie okresu Přerov.* Brno 1993.

RYCHLÍK, Jan – PENČEV, Vladimír: *Od minulosti k dnešku. Dějiny českých zemí.* Praha 2013.

SCHELLE, Karel: *Organizace československého státu v meziválečném období (1918–1938).* Praha 2006.

ŠIMAROVÁ, Lenka: *Naděje a prohry Přerova v meziválečném období*. Olomouc 2004 (nepublikovaná diplomová práce).

TATAROV, Boris: *Novodobí Husité*. Praha 2010.

VÁCHA, Dalibor: *Bratrstvo. Všední a dramatické dny československých legií v Rusku (1914–1918)*. Praha 2015.

III. Internetové zdroje

Archivní fondy a sbírky v České republice. In: <<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy/vysledkyhledani.aspx?stranka=1&id=2271040102109#227104010210>> [cit. 26-04-2017].

Historie města. In: <<http://www.prerov.eu/cs/o-prerove/historie-mesta/>> [cit. 21-02-2017].

JAKL, Tomáš: *Evakuace československých vojáků z Vladivostoku*. In: <www.vhu.cz/evakuace-ceskoslovenskych-vojaku-z-vladivostoku/> [cit. 08-08-2016].

Abstract

The main purpose of this bachelor thesis is to reconstruct the general life story about the legionary, schoolteacher and mayor of the town of Přerov Richard Kleiber (1891–1941), in more detail, on the basis of archival documents. Furthermore, it will confirm the hypothesis about his credit developing the town during the time he held the post of mayor. Therefore, part of this thesis is dedicated to describing the municipal government before his election to office. The reason for doing this research is to present a general overview of this person, because there is an insufficient amount of research literature on the subject. The text is chronologically divided into four chapters. The first chapter tries to describe Kleiber's childhood, national service in the Austro-Hungarian army and the Russian Legion. The second chapter deals with the events after his return from the First World War, and clarifies the problems around his unclear date of conscription to the Russian Legion. The third chapter is focused on the municipal government of Přerov before and after Kleiber's election to the office of mayor and talks about the result of his work in office (1931–1938). Finally, the whole text ends with Kleiber's health problems, which caused his death in 1941. The appendix consists of Kleiber's documents of military rank; order, decoration and certificate of merit; his chairman and member functions and some unpublished photographs.

Abstract corrected by Mgr. Elizabeth Allyn Woock

Přílohy

- 1. Vojenské hodnosti Richarda Kleibera, udělené v době jeho vojenské služby**
- 2. Udělené řády a vyznamenání**
- 3. Předsednické a členské funkce**
- 4. Obrazová příloha**

1. Vojenské hodnosti Richarda Kleibera, udělené v době jeho vojenské služby

Jednoroční dobrovolník, desátník	28. 7. 1914
Střelec	21. 7. 1917
Správní praporčík	20. 12. 1917
Správní podporučík	20. 9. 1918
Správní poručík	16. 8. 1919
Poručík	1. 1. 1920
Kapitán ruských legií v záloze	1. 10. 1921
Štábní kapitán v záloze	28. 10. 1927

2. Udělené řády a vyznamenání

Řád M. R. Štefánika Sokol bez mečů a bez hvězdy za zásluhy (1919)

Československý válečný kříž 1914–1918 (1921)

3. Předsednické a členské funkce

3.1 Úřady, odbory, komise, rady, grémia, sbory, do kterých byl Richard Kleiber zvolen městskou samosprávou a zastával v nich předsednickou nebo členskou funkci (v závorce rok vstupu, pokud byl dohledán):

Předsednictví
Přerovská rada a zastupitelstvo (březen 1931)
Sbor starostů okresu Přerov
Správní rada městských elektrických podniků (1931)
Správní výbor městské veřejné nemocnice (1931)
Výbor živnostenské školy pokračovací (23. 12. 1932)
Výstavní výbor Středomoravské výstavy (1935)

Členství
Elektrárenský odbor (1931)
Finanční komise (1931)
Knihovnická rada (23. 12. 1932)
Kuratorium veřejné obchodní školy gremiální
Městská školní rada
Obchodní grémium
Odbor sociální a bytové péče (1931)
Ústředí moravských obcí, měst a okresů (až do 1940)
Zaměstnanecký odbor (1931)

3.2 Předsednické funkce a členství v dalších spolcích a organizacích

Předsednictví
Přerovská pobočka Československé obce legionářské (1924–1930)
Přerovská pobočka Československé sociálně demokratické strany dělnické (nedohledáno; členem od 1920)

Členství
Dělnická tělovýchovná jednota
Československý červený kříž
Správní rada Legiozáložny
Československý autoklub pro Moravu a Slezsko
Turistický oddíl
Krasoumná jednota pro Čechy
Okrašlovací spolek pro Přerov

4. Obrazová příloha

Obr. 1: Portrétní foto s podpisem

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 2: Richard Kleiber v rakousko-uherské uniformě (1914)

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 3: Skupinová fotografie z Berezovky, červen 1917 (Richard Kleiber druhý zleva v první řadě)

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 4: Richard Kleiber jako čs. legionář v Rusku, Ufa dne 14. 10. 1918

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 5: Důstojníci štábu I. střelecké divize čs. vojsk, duben 1919 (Richard Kleiber ve druhé řadě třetí zleva)

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 6: Lodní inspekce na Sheridanu (Richard Kleiber pátá osoba zprava)

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 7: Richard Kleiber s manželkou (cestovní pas)

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Cestovní pas*.

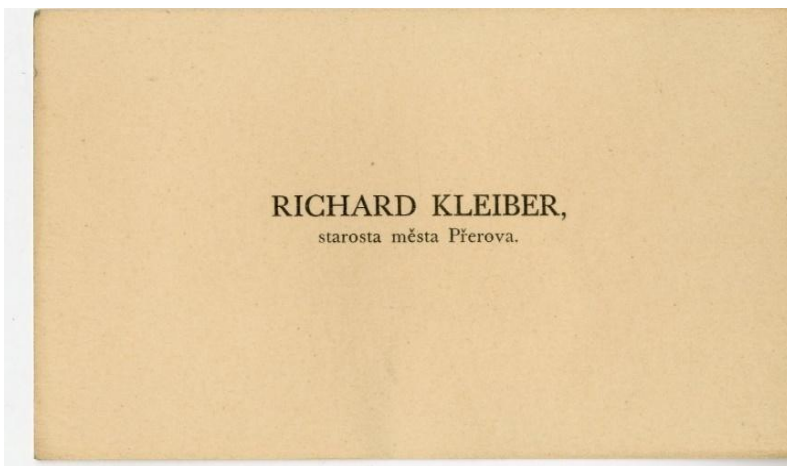
Obr. 8: Třídní fotografie. Učitel Richard Kleiber v první řadě (čtvrtý zprava) s ředitelem Kavkou na měšťanské dívčí škole Karolíny Světlé před rokem 1934.

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

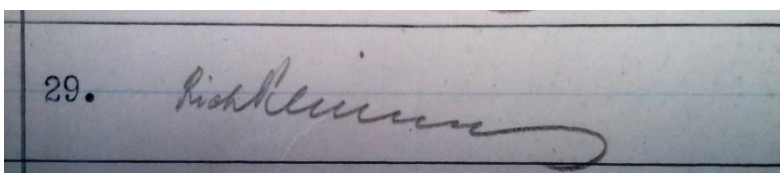
Obr. 9: Portrét Richarda Kleibera (30. léta)

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 10: Vizitka Richarda Kleibera v době zastávání funkce starosty

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (osobní)*.

Obr. 11: Vlastnoruční podpis používaný ve funkci starosty

Zdroj: SOKA Pířerov, fond Okresní úřad Pířerov, nezpracované, bal. 1762, Volby obecního zastupitelstva a obecní rady, *Podpis Richarda Kleibera na seznamu přítomných při volbách starosty města v roce 1931.*

Obr. 12: Pohled ze zámecké věže západním směrem z konce třicátých let dvacátého století. Na pravém rohu náměstí je zachycena budova radnice.

Zdroj: MKP, fond Fotografie, filmy a jiná média, inv. č. F 7231, *Pohled ze zámecké věže, konec 30. let.*

Obr. 13: Reklamní plakát Středomoravské výstavy 1936

Zdroj: SOkA Přerov, fond Středomoravská výstava Přerov, nezpracováno, *Reklamní plakát Středomoravské výstavy.*

Obr. 14: Proslovy při zahájení Středomoravské výstavy 1936 (Richard Kleiber první postava zleva)

Zdroj: SOkA Přerov, fond Sběrka fotografií SOkA Přerov, inv. č. 563, *Středomoravská výstava 1936*.

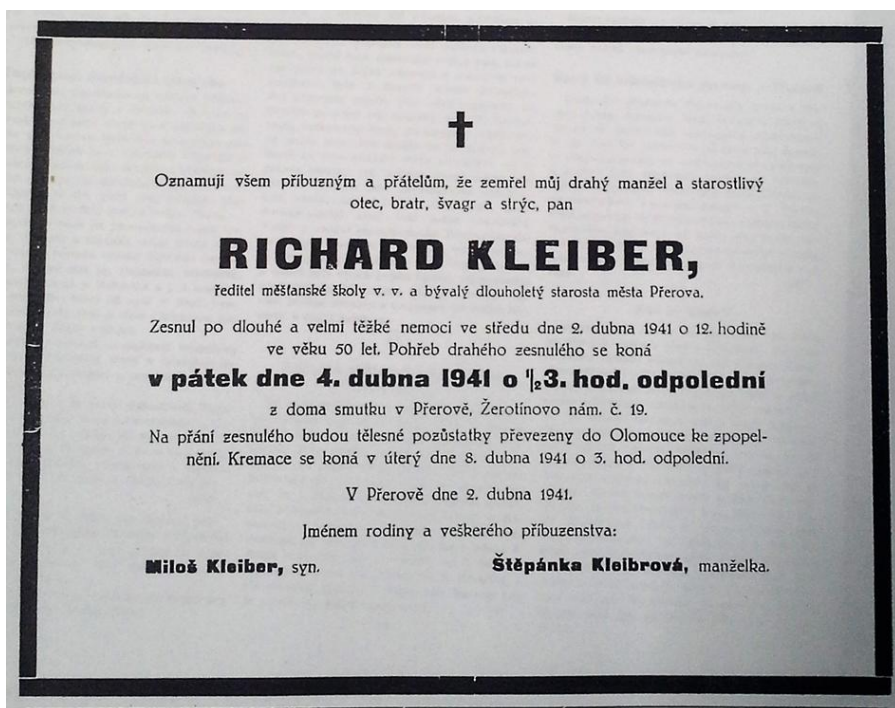
Obr. 15: Ukázka pavilonů Středomoravské výstavy umístěných na přerovském výstavišti (bílá budova vpravo je pavilon Středomoravské elektrárny)

Zdroj: SOkA Přerov, fond Sběrka pohlednic SOkA Přerov, inv. č. 592, *Přerov–Středomoravská výstava*.

Obr. 16: Portrét starosty Richarda Kleibera od akademického malíře Oldřicha Lasáka (1937)

Zdroj: MKP, inv. č. U 109, *Obraz starosty Kleibera.*

Obr. 17: Úmrtní oznámení Richarda Kleibera

Zdroj: Obzor, č. 79, 3. 4. 1941, s. 4.

Obr. 18: Pohřeb Richarda Kleibera – smuteční průvod (Žerotínovo náměstí č. 19)

Zdroj: MKP, fond AP 6, Richard Kleiber, kart. 1, *Fotografie (z pohřbu)*.

Obr. 19: Místo posledního odpočinku Richarda Kleibera v Přerově. Protože se jedná o významnou osobnost, byl jeho hrob zařazen do seznamu čestných hrobů města.

Zdroj: Technické služby města Přerova, *Hrob Richard Kleiber*.

Anotace

Jméno a příjmení:	Filip Gregor
Fakulta:	Filozofická
Katedra:	Historie
Vedoucí práce:	Mgr. Ema Šimková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Legionáře, učitel a přerovský starosta Richard Kleiber (1891–1941)
Název v angličtině:	Legionary, Schoolteacher and Mayor of Přerov Richard Kleiber (1891–1941)
Anotace:	Práce poskytuje ucelený obraz o životních osudech legionáře, učitele a přerovského starosty Richarda Kleibera. V chronologicky řazených kapitolách se zabýváme kromě jednotlivých období jeho života také vývojem a problémy přerovské obecní samosprávy před jeho zvolením do funkce starosty.
Klíčová slova:	československé legie, Rusko, vznik Československa, první republika, Přerov, učitel, starosta, ředitel, rozvoj města

Anotace v angličtině:	The bachelor thesis provides the general life story about legionary, schoolteacher and mayor of the town Přerov Richard Kleiber. Chronologically ordered chapters are not only focused on the detailed description of Kleiber's life but also deal with development and problems of Přerov municipal self-government before his election to the office of the mayor.
Klíčová slova anglicky:	Czechoslovakian legion, Russia, declaration of Czechoslovakia, First Czechoslovak Republic, Přerov region, schoolteacher, mayor, principal, development of the town
Přílohy vázané v práci:	Vojenské hodnosti Richarda Kleibera, udělené v době jeho vojenské služby; Udělené řády a vyznamenání; Předsednické a členské funkce; Obrazová příloha
Rozsah práce:	67 stran
Jazyk práce:	čeština